

XXXIII. évfolyam, 2. szám

2026. április 15.

PRIETENIA

PRZYJAŹŃ

ПРИЯТЕЛСТВО

URTÄSJDJE

PRIJATELSTVA

PRJATELSTVO

ДРУЖБА

PRIJATELSTVO

FREUNDSCHAFT

ΦΙΛΙΑ

ПРИЯТЕЛСТВО

ԲԱՐԱԿԱՄԻՔՅՈՒՆ

AMALIPE

ПРИЯТЕЛСТВО

BARÁTSÁG

KULTURÁLIS ÉS KÖZÉLETI FOLYÓIRAT

BARÁTSÁG

Magyarország népei
kölcsonös megismerkedését szolgáló
folyóirat

Megjelenik hatszor egy évben.

Alapította 1994-ben:
Ember Mária és Mayer Éva

Kiadó:
Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége

A kiadásért felel:
Hollerné Racskó Erzsébet elnök

Felelős szerkesztő:
Mayer Éva

Olvasószerkesztő:
Hegedűs Sándor

Művészeti szerkesztő:
Szélpál Éva

Szerkesztő munkatárs:
Balányi Klára

A szerkesztőség postacíme:

Barátság szerkesztősége

1519 Budapest, Pf. 452.

Telefon: 203-2858

E-mail címeink:

baratsagujsag@gmail.com

eva.mayer@nemzetisegek.hu

ISSN 1218-0149 (nyomtatott)

Terjeszti az ONÖSZ

és a Lapker Zrt.

Nyomdai előállítás:

Croatia Kulturális, Információs és Kiadói

Nonprofit Kft.

Felelős vezető:

Skrlinné Sákán Tímea ügyvezető igazgató

www.croatika.hu

ISSN 2061-0718 (Online)

Online szerkesztő:

Boros Árpád e.v.

<http://nemzetisegek.hu>

E lapszámunk megjelenését

a Miniszterelnökség

Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért

Felelős Államtitkársága,

a Közhaszú Hermann-Niermann Alapítvány,

az Országos Horvát Önkormányzat

és a Bethlen Gábor Alapkezelő

támogatta.

Péntek Orsolya alkotásaiból

Kollázsok, 3. sorozat, Premantura (2025, 50x70 cm, papír)

Tarot sorozat, 4. (2021, olaj, vászon, 50x70 cm)

Címlapunkon – Péntek Orsolya: Kollázsok, 3. sorozat, Prága
(2025, 50x70 cm, papír, vászon)

Húsvét

Babits Mihály

Eucharistia

(részlet)

Az Úr nem ment el, itt maradt.
Őbelőle táplálkozunk.
Óh különös, szent, nagy titok!
Az Istent esszük, mint az ós

törzsek borzongó lagzikon
ették-itták királyaik
húsát-vérét, hogy óriás
halott királyok ereje

szállna mellükbe – de a mi
királyunk, Krisztus, nem halott!
A mi királyunk eleven!
A gyenge bárány nem totem.

A Megváltó nem törzsvezér.
Ereje több, ereje más:
ő óriásabb óriás!
ki két karjával általér

minden családot s törzseket.
Egyik karja az igazság,
másik karja a Szeretet...

Gerzsenyi Sándor

Ott függ a néma Bárány

(részlet)

Ott függ a néma bárány:
A vére földre hull,
Míg dúl körül az ármány,
S a tömeg zúg vadul.

Szent arcát ütleg éri,
és hull reá a vád,
S ő szelíd hangon kéri
Az ég bocsánatát.

Úgy fáj a szívem, nézve
E koronás királyt,
Mert rút tövis az éke,
S testét kín járja át.

Én térdre hullva kérdem:
Ó mért szenvedsz, miért?
Ő választ ad szelíden:
Tengernyi bűnödért.

Rónay György

Este a Golgotán

Sírukba visszatértek már a holtak.
Pihent a város.
Az utakon át
örök cirkáltak. Fönt a katonák
a kocsmában kockáztak és danoltak.

Beesteledett. Józsefnél zokogtak
az asszonyok. A szoba ablakát
elfüggönyözték. Annás lakomát
adott. A kutyák ugatták a holdat.

Magdolna ott állt az üres kereszt
tövén. A Mestert alkonyatkor levették.
Sírt. Félt. S egyszerre látta: az ijedt ég

alatt a szégyen fája nőni kezd,
a karjait a végtelenbe tárja,
s az alvó Földre ráborul az árnya.

BARÁTSÁG

XXXIII. évfolyam, 2. szám

2026. április 15.

TARTALOM

KÖZÖS EURÓPÁNK

Gratulálunk a kitüntetetteknek!	12124
Életutamért kaptam a kitüntetést. ...	
Interjú Hegyesiné Orsós Évával	12126
Felelősséggel a fiatalok jövőéért!	
Beszélgetés Dr. Knáb Erzsébettel	12128
Európa Kulturális Fővárosai – 2026	12130
A 101 éves Pável Judit köszöntése	12133

A KÖLTÉSZET NAPJÁRA

Mukics Dusán, Koch Valéria és Ember Mária, Nagy Kiril, Rigó József, Fábán Éva és Korb Angéla versei (összeállítás)	12140
--	-------

SZÍNHÁZ

JELEN/LÉT Nemzetiségi Színházi Fesztivál (összeállítás)	12148
--	-------

ÉVFORDULÓ

100 éve született Lakatos Menyhért	12161
M. Kozár Mária: Pável Ágoston köszöntése	12166

OLVASSUNK

Péntek Orsolya: Piacenza	12168
Geiger György: Szomszédok	12171
Pfeiffer Gábor: Hol a pokolban lehet ez a Hansi	12174

HÁZAINK TÁJA

Tavaszi zöldfélék	12176
-------------------	-------

INHALT, CONTENTS

Előfizethető az Országos Nemzetiségi

Önkormányzatok Szövetsége

Barátság folyóirat számlaszámán:

11743057-26413457

Előfizetési díj: 1 évre 3000 Ft

Kapcsolat: Somogyi Zsuzsanna, ONÖSZ

e-mail cím: zsuzsanna.somogyi@slovaci.hu

telefon: +36 30 211 3980

„Az életutamért kaptam”

Interjú Hegyesiné Orsós Évával

– Szívből gratulálunk a kitüntetéséhez. Váratlanul érte?

– Köszönöm a gratulációt. Igen, váratlanul ért az elismerés. Az elmúlt napokban nem is tudom, minek örültem jobban, annak, hogy a Magyar Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetést adományozták nekem, vagy a többszáz nagyon kedves, szívet és lelket melengető üzenetnek, telefonhívásnak. Jól esik, hogy sokan velem örülnek. Még 2003-ban kért fel a szervezet akkori elnöke, *Krizsán Sándor*, hogy legyek az „Életet az éveknek” Országos Szövetsége elnöke. Azóta eltelt huszonhárom év. Ezen évek során a szervezettel, a klubtagokkal sok sikertörténetet éltünk meg. Munkájával a Szövetség komolyan hozzájárul a méltó időskor fel-tételeinek alakításához. Örülök, hogy ez az elismerés, amit ugyan most én kaptam, az idősedőkre és idősekre is ráirányítja a figyelmet. Úgy érzem, ez a kitüntetés egyben az életutam elismerését jelenti.

– Ha visszatekintünk az elmúlt évtizedekben végzett munkájára, elmondhatjuk, hogy állhatatos, kitartó és eredményes volt. Hogyan vezetett az út a Kisebbségi Hivatal éléről az „Életet az éveknek” nyugdíjasaihoz?

– A Kisebbségi Hivatal élén eltöltött három év az életemet meghatározóan fontos időszak volt. Kiváló embereket ismertem meg. Olyan nagytudású, szakmailag elkötelezett államigazgatási szakembereket, kutatókat, pedagógusokat, civilszervezeti vezetőket, a média különböző területein dolgozó kiválóságokat, akiktől sokat tanultam. A hazai kisebbségek képviselői között többen szenvedélyesen dolgoztak a saját közösségükért. Az idősek és az idősgügy már ebben az időszakban is közel állt hozzám. Jól emlékszem arra a munkamegbeszélésre, amit a *Bálint Zsidó Közösségi Házban* tartottunk. Ezek a műhelymunkák előzték meg a kisebbségi kutatóintézet létrehozását. Itt beszélt a horvát *Dumovits István* atya a rábízott településeken élő idősekről. Olyan felméréseket, elemzéseket végzett, hogy azok egy kisebb szociológiai

kutatásnak is megfeleltek. A közös munka eredménye lett az első idős klubjának a létrehozása, ahol az időseket a saját közösségükhöz tartozók anyanyelvükön segítették. Megtartották a horvát ünnepeket, és nem utolsósorban a saját kedves ételeiket ették.

1998 és 2002 között a romák közösségépítésén, információhoz jutásán dolgoztam a Mediátor Alapítvány igazgatójaként. Izgalmas, értékes munkát végeztünk. 2003-2010 között a Szerencsejáték Zrt. humán ügyvezető igazgatójaként dolgoztam. Igazi kihívást jelentett a piaci szektor, egy ilyen jelentős állami vállalatánál tevékenykedni. Nagyon sokat tanultam a vezetőtársaimtól, a kollegáimtól. Ez a munka lehetőséget adott arra is, hogy a piaci szektor számos képviselőjével jó szakmai és, amire büszke vagyok, baráti kapcsolatot alakítsak ki. A Szerencsejátéknál sok munkatársam nagyon hálás volt azokért a programokért, amik a nyugdíjas évekre készítették fel őket. A 2010. évet követően talán az egyik legkedvesebb, legértékesebb munkát a Hungarian Business Leaders Forum Romaster Alapítványánál végeztem. Czakó Borbála, a HBLF akkori elnöke, volt nagykövet kért fel szakmai vezetőnek. Hat éven át vezettem az alapítványt. Öröm volt látni, hogy ez idő alatt mennyi tehetséges, szorgalmas roma fiatal szerzett érettségi bizonyítványt, egyetemi diplomát.

Közben persze, folyamatosan dolgoztam az „Életet az éveknek” Országos Szövetsége elnökeként. Ezek a munkák mindig jól kiegészítették egymást, az egyik területen szerzett tudást beépítettem a másikba. Ahogyan ezt bárki más is teszi.

– *Mi foglalkoztatja ma a nyugdíjasokat? Sok vidám fotó enged betekintést a rendezvények hangulatába.*

– Az idősek, a nyugdíjasok társadalmi csoportja rendkívül sokszínű. Más foglalkoztatja azokat, akik betegek, az életük utolsó szakaszában vannak, és más azokat, akik friss nyugdíjasként, egészségesen, a következő húsz évet tervezik. Azoknak, akiknek gyerekeik, unokáik vannak, a gondolataik az ő sorsuk körül forognak. Az elmúlt években nagyon sok fiatal hagyta el az országot. Sok tagunk mély fájdalommal mondja, hogy nem így képzelte az időskorát. Vannak, akiknek már az unokáik is külföldön születtek meg. Az elmagányosodás az időskor egyik nagy veszélye, meg is betegít. Azok a közösségek, amelyeket létrehozunk, biztonságot adnak. A klubtagok örömmel tervezik a közös programokat, nagyon aktívak: túráznak, táncolnak, beiratkoznak az idősek egyetemére, szívesen tanulnak. És olyanok is vannak, akik társat találnak. A mi szervezetünkben tényleg olyan vidámak az idősek, hogy sok fiatal, középkorú is szívesen jön közénk.

– *Merre, hogyan tovább? Egy ilyen elismerés kötelez is, miközben anya, nagymama. Ott ül lánya, Szalóki Ági koncertjein. Bírja még energiával?*

– Harminchét év után, tavaly, nagyon váratlanul elveszítettem a férjemet. Nehezen dolgozom fel, hogy elment. Ebben sokat segít a szervezet, az a közösség, amiben szinte mindenki ismeri a másikat. Tényleg olyan ez az „Életet az éveknek”, mint egy nagy család!

A szervezetben is van még feladatom, és a családomban is. De az elkövetkezendő időszak egyik legkomolyabb feladata lesz, hogy megtaláljam az utódomat! Látom, mit jelent egy családban, ha nem készülünk fel arra, hogy el is mehet annak egy fontos szereplője! A lányom is számít rám, gondoskodnom kell a fiamról is, aki sajnos, megvakult. Az unokám még csak ötéves. Hihetetlenül sok örömet hozott az életembe. Szeretnék még sok időt tölteni vele. Szóval, vannak terveim a következő tíz-húsz évre!

– *A BARÁTSÁG szerkesztősége további sikeres évtizedeket kíván!*

Felelősséggel a fiatalok jövőjéért!

Interjú Knáb Erzsébettel

Nemzeti ünnepünk alkalmából, a magyar–német társadalmi kapcsolatok fejlesztése és a fiatalok tehetséggondozása érdekében végzett áldozatos és eredményes tevékenysége elismeréseként vehette át **dr. Knáb Erzsébet**, a Széchenyi István Egyetemért Alapítvány alapító elnöke, a Magyar–Német Ifjúságért Egyesület és német társszervezete elnöke, valamint a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata volt alelnöke a neki ítélt magas kitüntetés.

Dr. Knáb Erzsébet és fia, Kakuszi-Knáb István a kitüntetés után

– A munka, amit évtizedek óta végez, kötődik a fiatalokhoz, az oktatáshoz, a fiatalok jövőképeinek kialakításához. Jól látom?

– Minden, amit egész eddigi életemben teszek, abból adódik, ahonnan elindultam: a nemesnádudvari szülői házból, ahol németül beszélünk, ahol az útravalót, az identitásomat kaptam az életemhez. Tanár lettem, német-történelem szakos, tanítottam gimnáziumban, oktattam egyetemen, a bajai Magyarországi Németek Művelődési Központjának vezetőjeként alkalmam volt a megfelelő struktúrák, a státusz szakmai kialakítására, megtervezésére és megvalósítására. A 2000. december 7-én a Német Szövetségi Kormány és a Bajai Oktatási Központ között megszületett egyezmény, a kompetens magyar közoktatási vezetők együttműködésével, kiemelkedő jelentőségű esemény volt: egyrészt új nyelvvizsgát biztosított a diákok számára, majd az új, kétszintű érettségi vizsgát is, melyet Németország tizenhat tartományában ismertek el (DSD I. és DSD II.). A Budapesti Német Gimnázium is bekerült ebbe a körbe. Új dimenziók nyíltak meg a tanulók előtt. Amikor megjelentek az első német autógyártó cégek Magyarországon, például a Mercedes-Benz Kecskeméten, majd az AUDI Győrben, iskolát hoztunk létre, tanulási lehetőséget biztosítva az ott dolgozó német szakemberek gyermekei számára. Magyar és német gyerekek együtt járnak ezekbe az intézményekbe, megismerik egymás nyelvét, kultúráját, történelmét, megtanulják tolerálni, becsülni, elfogadni egymást. Igen, nagy a felelősségünk abban, hogy a fiatal nemzedékek közösen alakítsák jövőjüket, elfogadják egymás szokásait, megismerjék, megértsék és tiszteljék egymás hagyományait, feldolgozzák a múltjukat, és közös, európai dimenziókat nyissunk számukra jövőjüket illetően. Mindig is így gondolkodtam, mert nagy a felelősségünk abban, hogy milyen jövőkép alakul ki majd az ő közös munkájuk, gondolkodásuk eredményeként. Mindez az európai kulturális együttműködés alapja.

– Az autógyártó, egyáltalán a gazdaság szereplőivel való találkozás új területekre vitte, de ott is hamar meglelte saját útját.

– Az AUDI Hungaria Kft-nél, Győrben, egyszerre tízezer munkavállaló személyi ügyeiért, munkahelyi életük szervezéséért vállaltam felelősséget. Új kihívás előtt álltam. Közben tizennégy évig voltam a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának elnökhelyettese. Megint az emberek álltak a tevékenységem fókuszában és a fiatalok természetesen. Jól megfér egymás mellett a kétféle munka, új kapcsolatok, ismeretek, ismeretségek, barátságok alakultak az életemben. Győrbe költöztem, és azóta is itt élek. Édesanyám Nemesnádudvaron él a felújított régi családi házában, ha hazamegyünk, ott is van otthonunk. A Széchenyi István Egyetemért Alapítvány alapító kuratóriumi elnökeként pedig fiatalok között, fiatalokért dolgozom.

– Nagyon aktívan, hatékonyan és nagy figyelemmel követi a hazai és nemzetközi ifjúsági szervezetek tevékenységét is, hiszen 2016 óta alapító elnöke a

Magyar-Német Ifjúságért Egyesületnek is, illetve 2023 óta a berlini székhelyű társszervezet vezetését is átvette.

– Ez a nemzetközi ifjúsági egyesület komoly munkát végez, nagy felelősséggel, szakemberek, szakértők, a tudományos, kulturális és gazdasági élet fontos szereplőinek támogatásával. Magyar részről *Pröhle Gergely* és *dr. Hiller István* is igazgatósági tagok. Német neve: Deutsch-Ungarisches Jugendwerk e.V. Csak a tavalyi évben mintegy tizenhatezer fiatal programját koordináltuk. A 18-35 év közöttieket fogjuk össze. Legfőbb célkitűzésünk a hídépítés és a jövő alakítása (Brückenbauen. Zukunft gestalten). Például Bergen-Belsenben, ahol egykor német koncentrációs tábor működött, hét ország fiataljai találkoztak. Magyarországról bajai végzős gimnazisták utaztak oda, hogy a múlttal szembenézzenek, emlékezzenek az áldozatokra, megőrizték az erkölcsi értékeket. 2025 novemberében Budapesten az Országház Felsőházi terme adott otthont az első Ifjúsági Parlament ülésének. Öt workshopban dolgoztak a résztvevők a béke, a demokrácia, a pluralizmus, az együttműködés megteremtésén. Ennek a munkának a folytatására 2027-ben, Berlinben kerül sor. Ez év január 19-én, a magyarországi németek elűzetésének emléknapján *dr. Sulyok Tamás* köztársasági elnök Münchenben találkozott német kollégájával, Frank-Walter *Steinmeier*rel majd onnan *Pirnába* vezetett az útja, ahová az NDK-ba kitelepített sváb családok érkeztek meg anno, az elűzetésükkor. A pécsi Koch Valéria Iskolaközpont diákjai vettek részt ezen az emlékezésen, képviselték szervezetünket: magyarországi német viseletben, dalokkal, táncokkal emlékeztek az elűzetés, a megérkezés és a letelepedés embert próbáló időszakára. Diákcsere programokat is szervezünk éppúgy, mint tanulmányutakat, találkozásokat, s jelen vagyunk a gazdasági és kulturális élet szinte minden jelentős pontján.

– A BARÁTSÁG szerkesztősége további sok sikert kíván eseményekben gazdag munkájához!

Mayer Éva

Olvassa a BARÁTSÁG-ot! **Fizessen elő most 2026-ra!**

Éves előfizetési díj: 3000 Ft, félévre: 1500 Ft

A folyóirat előfizethető átutalással:

az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége főszámlája,
Barátság folyóirat alszámláján, OTP Bank: 11743057-26413457

kapcsolat: Somogyi Zsuzsanna, ONÖSZ – zsuzsanna.somogyi@slovaci.hu, +36 30 211 3980
honlapunk: <http://nemzetisegek.hu>

Várjuk könyvtárak, iskolák, kisebbségi önkormányzatok, egyesületek, baráti körök jelentkezését!

Európa Kulturális Fővárosai 2026-ban: a finn Oulu és a szlovák Trencsén

Az Európa Kulturális Fővárosai program minden évben Európa kulturális örökségének gazdag változatosságát ünnepli a különböző városok és régiók történelmi jelentőségének, kulturális életének és művészeti örökségének bemutatásával. Idén két minden szempontból különböző települést választottak Európa Kulturális Fővárosának: a jóval nagyobb, kiegyensúlyozott múlttal rendelkező északi, finnországi Oulut és a viharos történelmű, számtalanszor feldúlt közép-európai várost, a szlovákiai Trencsént (Trenčín).

Oulu, Finnország

Oulu Észak-Finnország egyik legfontosabb és legrégebbi kikötővárosa és hivatalosan is Európa legtisztább levegőjű városa. Az északi sark közelsége miatt a téli napokon átlagosan három és fél óráig tart errefelé a nappali világosság, míg a nyári napfordulón mindössze kétórás az éjszaka. Már az 1320-as éveket megelőzően is – amikor a település a svéd királyság és Novgorod közötti viták középpontjába került – kereskedelmi állomásként tartották számon. Városi rangot 1605-ben kapott, és az évszázadok során jelentős ipari és kikötővárossá fejlődött. A XVIII.–XIX. században Oulu a kátrányiparáról volt ismert, a hajók vízszigetelésére használt fenyőkátrányt exportált.

1822-ben egy tűzvész elpusztította a város nagy részét, különösen a fából épült városközpontot. Carl Ludvig Engel építész új városrendezési tervet készített, amely Oulu mai településszerkezetének is alapjául szolgál. A város számos neoklasszicista épülete ebből az időszakból származik. Az oului székesegyház 1832-ben épült, a torony pedig 1844-ben készült el. Másik nevezetessége, az obszervatórium az 1863 és 1910 között működött Oului Tengerészeti Iskolához tartozott, amit az 1793-ban elpusztult oului vár romjain emeltek. Oulu legrégebbi épülete a Turkansaari templom. 1694-ben építették. Távoli elhelyezkedésének köszönhetően menekült meg a városban pusztító nagy tűzvésztől. Mára a város gazdasága szempontjából kiemelten fontos az innováció. Itt található a régió egyik leggyorsabban fejlődő számítástechnikai központja. További fontos iparágai közé tartozik a fa-, a papír-, az acél-, a gyógyszer-, és a vegyipar.

Az Európa Kulturális Fővárosa 2026 programsorozat meghatározó elemei Oulu kulturális fesztiváljai és szervezetei lesznek. A város

Oulu katedrálisa...

... és főtere

egyik legismertebb eseménye a *léggitár-világbajnokság*, amelyet minden év augusztusában rendeznek meg. A világ minden tájáról érkező versenyzők azért lépnek színpadra, hogy láthatatlan hangszereiken játsszanak. Júliusban kerül megrendezésre az *éves Qstock rockfesztivál*. Az Oului Zenei Fesztivál és az Oulunsalo Soi Kamarazenei Fesztivál koncert-élményeket hoz a városba. Ír zenével és kultúrával, valamint a gyermekfilmekkel kapcsolatos fesztiválok is találhatók a programban.

Oulu számos fontos múzeumnak ad otthont. Az 1988-ban megnyílt *Tietomaa* volt az első természettudományi központ Finnországban. Az *Oului Múzeum* (korábban Észak-Ostrobothniai Múzeum) a régió történelméről, hagyományos kézművességéről és mezőgazdaságáról szóló műtárgyakat és dokumentumokat őriz. 2026-ban mindkét múzeum új épületben nyílik meg újra. Az *Oului Művészeti Múzeum* a kortárs művészetre összpontosít, és olyan épületben kapott helyet, amely korábban enyvygár és egy bőrfeldolgozó cég székhelye volt. A városban egy fűrészmalom történetének, a vidéki kultúrájának és az oului tengerészek életének szentelt múzeumok is vannak. Oulut azért választották Európa kulturális fővárosává, mert az északi kultúra, a természet és a kreativitás vibrálóan sokszínű ötvözetét kínálja a számi művészetől és a sarkvidéki konyhától kezdve a fényfesztiválokra át az új ökoművészeti ösvényekig.

A szervezők változatos programokat, eseményeket és élményeket ígérnek, amelyekre minden héten több száz – Ouluból, Finnországból és Európából érkező – alkotó részvételével kerül sor. A város „*Kulturális éghajlatváltozás*” témájú programja a jelenlegi globális kihívásokra összpontosít, köztük az éghajlatváltozással szembeni ellenálló képességre és arra, hogy miként lehet erősíteni azt a kulturális tudatosság által. A város fő törekvése, hogy a közönséget elgondolkoztassa arról, hogyan keletkezik a kultúra az adott térségben és mi módon fogadják be, illetve osztják meg azt.

Trencsén, Szlovákia

Trencsén (Trenčín) Nyugat-Szlovákiában, a cseh határ közelében, a *Vág folyó* két partján fekszik. A Középső-Vágvölgy legnagyobb városa, mintegy ötvenötezer lakossal. Környékén már kétszázezer évvel ezelőtt is élhettek emberek. A szláv *trnka* = *kökény* főnévből eredő ugyancsak szláv *Trnka* személynévből keletkezett. Ebből fejlődött ki a magyar *Trencsén* és a szlovák *Trenčín* név is.

Története a római korig nyúlik vissza. A trencsényi vár alatti sziklafalon egy római légió győzelmét megörökítő, i. sz. 179-ből származó felirat található. A történelmi krónikákban Trencsén először görögül, Leukaristos (Λευκαρίστος) néven került említésre. Trencsén fontos középkori város volt. A történelem során dinasztikus háborúk, belső lázadások és pestisjárványok is próbára tették. A tatárok eredménytelenül ostromolták. Csák Máté tartományi székhelye volt. 1335-ben a városban írták alá a Trencsényi Békeszerződést. A III. Kázmér lengyel király és *Luxemburgi János* cseh király között létrejött megállapodás megoldotta a régóta fennálló közép-európai területi vitákat, egységesítette az adókat és a kereskedelmi útvonalakat. Ennek eredményeként a várost ma a „béke helyének” nevezik, és része annak a tíz különböző európai országban található várost felölelő hálózatnak, ahol békeszerződéseket írtak alá. 1412-ben *Luxemburgi Zsigmond* Trencsént szabad királyi városi rangra emelte, így egyenlő jogokat élvezett Budával és Székesfehérvárral, s a magyar királyság legjelentősebb városai közé tartozott. 1790-ben nagy részét egy hatalmas tűzvész pusztította el.

A városképet a középkori trencsényi vár uralja, amely egy dombon található, és a városra néz. A barokk stílusú *Xavéri Szent Ferenc piarista templom* a XVII. századból származik, a pestisoszlopot 1712-ben állították, annak a két évvel korábban kitört járványnak az emlékére, amely-

Hotel Tátra

Trencsén, 1908

ben több mint ezer ember halt meg. A közvetlenül a vár alatt található szecessziós *Hotel Elizabeth* 1902-ben nyílt meg.

A Trencsényi területben számos kulturális nevezetesség található, pl. fenséges várkastélyok, történelmi fürdővárosok és lenyűgöző természeti szépségek, köztük a *Sztrázsó-hegység* és a *Fehér-Kárpátok*. Minden évben jelentős fesztiváloknak, művészeti eseményeknek és közösségi kezdeményezéseknek ad otthont. A *Pohoda* Szlovákia leglátogatottabb fesztiválja. Ez a szabadtéri fesztivál az alternatív, klasszikus, elektronikus, punk és világzenét ötvözi az irodalommal, a táncsal, a képzőművészettel, a filmmel és a színházzal. A *European Festival Awards* 2025-ös díjátadóján Európa legjobb közepes méretű fesztiváljának választották. Trencsén számos múzeumnak ad otthont. Az *M. A. Bazovský Galéria* egyedülálló gyűjteményt kínál a XX. századi szlovák művészet alkotásaiból, valamint *M. A. Bazovský* műveiből, akinek festményei a szlovák vidék lényegét ábrázolják. A városközpontban található *Trencsényi Múzeum* természetrajzi és helytörténeti gyűjteményekkel rendelkezik. Trencsénben az egyetlen fennmaradt középkori polgárház a *Hóhérház*, amely egykor börtönként szolgált.

2026-ban Európa kulturális fővárosaként Trencsén új életet kíván lehelni a helyekre, és új kulturális lehetőségek teremtését ígéri. Felújítják a helyi könyvtárat, és a *Creative Institute Trenčín (Trencsényi Kreatív Intézet)* nevű új szervezet célul tűzte ki, hogy a városban s a régióban megváltoztatja a kultúrával kapcsolatos gondolkodásmódot, kultúraszervezést. Az év témája a „*A kíváncsiság felébresztése*”, amely több száz rendezvényen kel életre, a nagy fesztiváloktól a kisebb környéki eseményekig. Mindezt hat témára bontva valósítják meg: a természet, a város, az emberek, a kultúra, valamint a közösség és Európa. A projektek között van például a belvárosban megrendezendő fényművészeti fesztivál, valamint a „*Városhelyek*” projekt, amelynek célja, hogy olyan helyekre is elvigye a művészetet, mint a postahivatalok, a kórházak, a rendőrsők és a munkaügyi hivatalok. Kiállítás nyílik a művészet és a mesterséges intelligencia találkozásáról *Végtelen visszazámlálás* címmel. A Kulturális Főváros rang egyedülálló infrastrukturális fejlesztési programot is hoz a város történetében, a történelmi emlékek széleskörű helyreállítását és felújítását jelenti.

Vízer Balázs

„Az alma nem esett messze a fájától...”

A 100 éves dr. Simon Endréné Pável Judit köszöntése

Dr. Simon Endréné Pável Judit 2026. február 15-én töltötte be százegyedik életévét. Ebből az alkalomból szeretnénk – a teljesség igénye nélkül – bemutatni életét és munkásságát.

1925-ben született Szombathelyen dr. Pável Ágoston és Benkő Irén gyermekeként. Szüleivel és három évvel idősebb László bátyjával az akkori Faludi Ferenc utca, a mai Petőfi Sándor utca 33. szám alatti ház első emeleti, kétszobás, erkélyes bérlakásában éltek. Édesanyja sokszor emlegette, hogy kislányát mindaddig szívesen levegőztette babakocsijában az erkélyen, amíg egy járókelő nem dörömbölt az ajtajukon, hogy a kíváncsi kisgyerek leeshet a magasból. (Kíváncsiságát egész életében megőrizte.) 1928 ősztől 1929 nyaráig a középiskolás Weöres Sándort is befogadták „kosztos diákként”. A Cinának becézett kamasz – Pável Judit édesanyja elbeszélése szerint – nem szeretett korán kelni, Inci néninek kellett rendbe szednie ruházatát, tanszereit az iskolába induláskor. A lakást Pável Ágoston a Brandstein családtól bérelte. Margit lányuk a szintén muravidéki szlovén származású dr. Vukán Ferenc sebészhez ment feleségül, aki a kőszegi kórház igazgatója volt 1934 és 1949 között. Két gyermeke közül dr. Vukán György (1941-2013) Kossuth- és Erkel-díjas zongoraművész világhírű lett.

A Pável-család 1929-ben költözött az akkori Frigyes főherceg út (később Szent Imre, majd Úttörő, ma Szent László király utca) 5. szám alatt felépült családi házba, amelyet Tóth János építész tervezett. Pável Judit leányával és vejével ma is itt lakik. A négy felnőtt unoka már kirepült a fészekből.

Gyermek- és ifjúkorára így emlékszik vissza: „Az még olyan világ volt, hogy egy szobában laktak a gyerekek a szülőkkel. A hálószobában aludtak a szüleim és én is a bátyámmal. Ő hamarabb kikerült a szülői szobából, aztán később persze én is, amikor nagyobbacska lettem. Amikor reggel iskolába indultunk, nem engedett apám nyafogni, hogy álmos vagyok, miért kell iskolába menni – amit azért minden gyerek szeret reggelente mondogatni. Azonnal lefoglalt: elkezdett egy népdalt vagy egy éneket: »Ugye ezt is tudod?« Akkor énekeltünk. Vagy elkezdett egy verset.”

Pável Judit a szomszédos házba járt általános iskolába. A közelség miatt nem tudott útközben beszélgetni osztálytársaival, amit nagyon sajnált. Középiskolába – a mai Kanizsai Dorottya Gimnáziumba – már villamossal utazhatott. Nagyon szeretett zongorázni, így a budapesti Zeneakadémiára iratkozott be. Zongoraművésznak készült. Édesapja tanácsára ezzel párhuzamosan a Közgazdasági Egyetemre is járt. Egy év múlva azonban a háború miatt mindkét oktatási intézményt el kellett hagynia.

Szombathelyre visszatérve ápolónői tanfolyamot végzett, és a mai Paragvári Utcai Általános Iskolában berendezett hadikórházban dolgozott. Szerette ezt a munkát, a fiatal sebesült katonákra úgy tekintett, mintha a testvérei lennének. Az 1945/46-os tanévben különbözeti vizsgával a kőszegi domonkos nővérek tanítóképzője ötödik évfolyamán tanítónői diplomát szerzett. Közben édesapja – Pável Ágoston – rövid betegség után, 1946. január 2-án elhunyt. Judit gyermekápolónőként helyezkedett el. 1951-ben kezdett tanítani Vassurányban, majd Táplánszentkereszten. Itt ismerkedett meg a büki származású Simon Endre

Fodor István felvétele

Megjelent a Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények 2025/2. számának különlenyomataként a Szombathelyi Szlovén Önkormányzat támogatásával.

tanítóval, akivel 1954-ben házasságot kötöttek. 1955-től már mindketten Szombathelyen dolgoztak. Lányuk, *Veronika* 1965-ben született meg.

Pável Judit 1956-ban Pécsen megszerezte az ének–zene- és történelemtanári képesítést is. 1981-ben a 405. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet és Szakközépiskolából ment nyugdíjba, ahol 1972-től tanított. Ezt követően is aktív maradt: több iskolai kórusnak volt karnagya. Az Erkel és a Madrigál kórusban maga is évekig énekelt. Az 1999-ben megalakult Pável Ágoston Szlovén Kulturális Egyesületnek mai napig tiszteletbeli tagja. 2004-ben megalapította a Szombathelyi Nefelejcskek szlovén népdalkört, amellyel 2006-ig hat fellépése volt. (Pável Ágostonnak a nefelejcs volt a kedvenc virága, ezért választották maguknak ezt a nevet.)

Dr. Simon Endréné Pável Judit édesapja, Pável Ágoston munkásságának feldolgozása mellett intézmény- és művelődéstörténeti kutatásokat folytatott, melyek eredményeit rendszeresen publikálta. Műveinek bibliográfiája több mint negyven címet tartalmaz. Gyermekkorában sokszor megfordult az akkori Vasvármegyei Múzeumban (ma Savaria Múzeum). *„Be is jártam nagy örömmel és élvezettel, mert elbókláshattam a sok színes tárgy között, és a néprajzi tárlat mellett megismerhettem a történeti emlékeit is...”* A múzeummal soha nem szakadt meg a kapcsolata. Örömmel fogadta Szentlélek Tihamér javaslatát, hogy a pécsi történelem szakon a Savaria Múzeum történetét válassza szakdolgozata témájául. *„Be kell vallanom, nekem az nem munka volt. Nekem az gyönyörűség volt, mert elolvashattam mindent a Régészeti Egyletről, ami alapján össze tudtam állítani a múzeum történetét egészen alapításától kezdődően. Akkor még cédulákat kellett gyártani egy-egy tanulmány megírásához, én sok száz cédulát meg is őriztem. Abból kerekedett ki a Savaria Múzeum története.”* A szakdolgozat két részben jelent meg a Savaria Múzeum 1963. és 1964. évi évkönyvében. 1964-ben Pável Judit megírta a Vasi Szemle történetét az édesapja szerkesztése alatti időről, 1933-tól 1944-ig.

Kezdetben Pável Ágoston halálának 10., 20. és 30. évfordulóján tartottak megemlékezéseket, majd születésének 100., 110., 120., 125., 130. és 135. évfordulóján. Az első, az 1956. évi ünnepségeken Szombathelyen, a muravidéki *Cankován* és *Felsőszölnökön* Pável Judit csak családtagként vett részt. Felsőszölnökön annyi szerepe volt, hogy a Pável Ágostonról elnevezett művelődési ház részére az akkori tanácselnököknek, *Bajzek Kálmánnak* átadta édesapja bekeretezett fényképét. A mai napig őrzi azt a kézzel, kockás papírra írt néhány sort, amelyeket az átadásakor elmondhatott: *„Szeretettel és meghatottan adom át Önöknek Édesapám arcképét. Legyen ez a kultúrház otthona minden hazai szlovénnek és magyarnak, és fellegetőre annak a kultúrának, amely a népből fakad és a népek boldogulását és felemelkedését szolgálja. Pável Ágoston szíve és háza nyitva volt minden ember előtt, minden tehetséges kezdeményezés, minden haladó gondolat előtt. Ha átveszik és folytatják az ő szellemét, akkor a békés munkában egymásra talál minden nép.”*

1966-ban *Muraszombatban* és Szombathelyen tartottak konferenciát hat előadással, amelyek egy kétnyelvű kötetben 1967-ben meg is jelentek. *Muraszombatban Pável Ágoston életútja* címmel hangzott el Pável Judit nyitó előadása. Az 1970-es években látott napvilágot első jelentős publikációja, amelyet *Rózsa Bélával* ketten szerkesztettek. A *Pável Ágoston válogatott tanulmányai és cikkei* címmel készült vaskos kötetben *„ma már szinte hozzáférhetetlen tudományos folyóiratok és vidéki lapok hasábjain megjelent – avagy kéziratban maradt – értekezéseinek és cikkeinek közzétételével”* jeleskedett. Ebben az évtizedben még négy kisebb cikket írt: az 1872-ben alapított szombathelyi Régészeti Egyletről, *Pogány Géza* szombathelyi születésű festőművész szombathelyi kiállításáról, Pável Ágoston prekmurjei (muravidéki) népmeséket elemző tanulmányának keletkezéséről, valamint saját tanítványai körében végzett felmérésének eredményéről.

1986-ban ő szerkesztette a második gyűjteményes Pável Ágoston-kötetet a válogatott műfordításokkal és versekkel. Bevezetőként rövid életrajz után a műfordítások és a saját költemények keletkezése körülményeit tárta fel, majd csoportosította a műveket. Csokorba szedte a szlovén népballadák, s a szerb és horvát hősi énekek magyarra fordítását. A szlovén irodalomból válogatott szemelvények előtt közölte Pável Ágoston irodalomtörténeti bevezetőit is. Végül édesapjának az 1933-ban és 1936-ban megjelent önálló magyar nyelvű verseskötetéből válogatott költeményeket.

Fábián Gyula (1884-1955) rajztanár és ifjúsági író – akit személyesen is ismert – Pável Ágoston születésének századik évfordulójáról a Vasi Szemlében emlékezett meg. „Gyermekkoromban magas, szakállas alakja félelmetesnek tűnt volna, ha lefogott mozdulataiban, szemében nem közvetlenség, kedvesség bujkált, biztatott volna, s ajkáról – a haláláig megőrzött palócos tájszólással – nem tréfa csordogált volna. Ha megláttam házuk előtt álldogálni, sétálni – mindig öröm volt a számomra, s reméltem, hogy megállít beszélgetni.”

Pável Judit gyerekkorától fogva ismerte Weöres Sándort is, bár ebből az időből inkább csak szülei elbeszéléséből. Egy évig lakott a Pável családnál, de elköltözése után rendszeresen levelezett velük, képeslapokat küldött a világ minden tájáról. Pável Ágoston halála után özvegyének és leányának írt. Személyesen sokáig nem találkoztak, mert Weöres az 1950-es években fekete báránynak számított. Csak 1963-ban jöhetett ismét Szombathelyre, de attól kezdve feleségével, *Károlyi Amyval* minden alkalommal felkereste a Pável családot. Egy alkalommal végigolvasta Pável Ágostonhoz írt saját ifjúkori leveleit, és megkérdezte Juditot, hogy lenne-e kedve sajtó alá rendezni őket. Ő eleget tett a kérésnek, s a tanulmány kéziratát személyesen vitte a költőhöz Budára jóváhagyásra, mielőtt a Vasi Szemle közölte volna. *„Weöres Sándor leveleinek közrebocsátásával szerettem volna bemutatni, hogy a művész, a költő is azonos gyerekkori önmagával, csak úgy, mint a vízcsepp forrás életében és a torkolatnál, vagy az egyenes vonal pont lététől a végtelenig”* – jellemzi Weöres leveleit Pável Judit. Az írást *Gazdag Erzs (1912-1987)* költő – akit szintén Pável Ágoston fedezett fel – így értékelte: *„Az alma nem esik messze a fájától. Apádhoz és Cina gyermekkorához méltóbbat senki nem írhatott volna.”*

1986-ban volt Pável Ágoston születésének századik évfordulója. Ebben az évben ismertem meg személyesen Pável Juditot és családját. A Savaria Múzeum nagytermében rendeztem kiállítást a jubileum alkalmából. A kiállítás része volt Pável Ágoston múzeumi irodájának rekonstrukciója, amelyhez ő is kölcsönzött néhány tárgyat. Már az utolsó simításokat végeztem a kiállításon, amikor Pável Judit és „Pável Ágoston” belépett a terembe. Szinte kővé meredtem. Elhozta ugyanis bemutatni bátyját, Pável Lászlót, aki Amerikában élt, s megszólalásig hasonlított édesapjához.

Az 1990-es években kilenc írását olvashattuk Pável Juditnak. A Vasi Szemle létrehozásának körülményeiről, 1941-1946 közötti működéséről, illetve alapításának hatvanadik évfordulójáról, valamint a folyóirat-szerkesztő Pável Ágostonról. A neves néprajztudósok – *Bátky Zsigmond, Györffy István* és *Visky Károly* – Pável Ágostonhoz írt leveleit a múzeumi évkönyvben adta közre. Nekrológot írt *Gayer Gyuláné* tanítónőről, a törvényszéki bíró, botanikus dr. *Gayer Gyula* özvegyéről. A szombathelyi *Schola Cantorum Sabariensis* kórus alapítójáról, *Werner Alajosról* és tevékenységéről is megemlékezett. Pável Ágoston születésének száztizedik és halálának ötvenedik évfordulója alkalmából született visszatekintését magyar nyelven a szlovéniai magyarok lendvai évkönyvének 1996. évi száma, szlovén nyelven pedig a muraszombati Stopinje egyházi kalendárium közölte. Az 1992. évi cankovai Pável Ágoston-emlékünnepegről és szoboravatásról a Vasi Szemlében számolt be.

1996. november 16-án megnyílt a felújított Szent Márton Kölcsönkönyvtár. Újraindításban dr. Simon Endréné Pável Judit oroszánrészt

Pável Ágoston mellszobra az Országos Szlovén Önkormányzat székhelye előtt (Felsőszőlők 2017, Király Ferenc alkotása)

vállalt. Megnyitóbeszédében elmondta, hogy a sokáig mostoha körülmények között tárolt, csaknem kilencezer kötet tisztítása, felújítása és katalogizálása másfél évet vett igénybe. A könyvtár előkészítésében végzett munkájáért emlékérmét vehetett át.

A XXI. század küszöbére érve a Szombathelyen 1927-ben született Pogány Géza festőművésztől vett személyes hangvételű búcsút. Munkásságát már 1979-ben is méltatta. Személyesen ismerte, hiszen „*a Szent Imre herceg utcában nőtt fel, a Fábrián- és a Pável-ház között, az elemi iskola szolgálati lakásában, mert édesapja az iskola igazgatója volt.*” Bár elköltöztek Szombathelyről, többször visszatért ide. Pogány Géza tervezte Pável Ágoston 1976-ban és 1986-ban megjelent válogatott műveinek címlapját.

A 2001. szeptember 6-án a Savaria Múzeum Pável-emlékülésén tartott előadásában Pável Judit gyermekkoráról is találunk adatokat. „*Iskoláskorunkban még a reggeli öltözködés közben is verseket, mondókákat tanított nekünk, vagy vidáman, tréfásan összetett szavakat elemeztetett, hogy rákapjunk a »nyelvo« ízére, szépségére, kifejlessze helyesírási készségünket és lekösse figyelmünket. Napközben nem tudta ellenőrizni, hogy mit csinálunk, de este számonkérte cselekedeteinket. Nagy szó volt szüleim számára tizennégy évi albérlet és szigorú takarékoskodás után házépítésbe kezdeni. Tóth János tervezte a házunkat, a kertet pedig Apám.*” „*Amikor a harmincas években lehetőség nyílt a Szlovéniában való nyaralásra, akkor a család mindig Šoštanjba utazott Babicához és Édesapám asszony húgához. Ott délelőttönként Apám írt, fordított, beszélgetett ismerősökkel, délután vette a pokrócot, elsétáltunk az erdő szélére Babicával együtt, ott beszélgetve vidáman telt el a délután, míg mi gyerekek a réten szaladgáltunk.*”

A Vasi Szemle 2003. évi első száma öt írással mutatta be Pável Ágoston életét és munkásságát. Pável Judit édesapja dombóvári képeslapjait közölte, amelyeket 1913-ban menyasszonyához, Benkő Irénhez írt Szentgotthárdra. A szövegeket egybefűzve helytörténeti dokumentum állt össze Dombóvár városáról, a gimnáziumi oktatásról, a lakáskörülményekről, az étkezési lehetőségekről és szülei közös életének kezdetéről. „*A fiatalok 1914. április 14-én tartották esküvőjüket Gotthárdon, majd három napra Grazba utaztak, onnan Laafeldre, bemutatkozni a Pável családnak, így kezdődött sok vihart és küzdelmet megért házasságuk, közös életük története. Levelezésük színes betekintést ad egy közel száz éve letűnt kor gondolkodásmódjába, szokásaiba, Dombóvár várossá fejlődésének XX. század eleji időszakába és egy szép, erős szerelem kibontakozásába.*” Pável anyósa pécsi lány volt, apósa jogász; őket is csalogatta Dombóvárra. Végül Pável Ágoston és Benkő Irén elköltöztek Vas vármegyébe, Szombathelyre 1920-ban.

Pável Judit, amikor két szombathelyi gimnázium értesítőjét bön-gészte, a tanári pályán eltöltött évtizedei tapasztalatával azt kutatta, vajon mi a titka egy jó iskolának. Felidézte néhány személyes emlékét a birtokában lévő Pável Ágoston-féle tantervek és néhány diák dolgozatfüzete alapján. Általános szokás volt például „*rokonok és ismerősök között már előre megállapodni*” a tankönyvek továbbadásáról. „*Régi történelemtanáraim között volt olyan, aki mindig leértékelte a múltat, és csak a jelent dicsőítette, de sokkal többet köszönhetek azoknak, akik figyelmemet régi értékekre irányították. Írásommal nekem is ez volt a szándékom.*”

2006-ban, Pável Ágoston halálának hatvanadik évfordulóján Pável Judit az ausztriai Bad Radkersburg melletti Laafelden (szlovénül Potrna) található Pável-ház történetét ismertette. 1909-ben költözött ide a Pável család Cankováról. A családfő, Pavel Ivan 1923. évi halála után, az épület eladását követően özvegye 1927-ben Jugoszláviába költözött a gyermekeihez. A ház felújítása után, 1998 óta viseli a *Pavel-Haus* (*Pavlova hiša, Pável-ház*) nevet, és az ausztriai stájerországi szlovének egyesületének (Artikel-VII-Kulturverein für Steiermark = Kulturno društvo člen 7 za avstrijsko Štajersko) székhelye.

Együttműködésünk legemlékezetesebb és legtermékenyebb éve 2011 volt, Pável Ágoston születésének százhuszonötödik évfordulóján.

Valaki ránk üzent címmel magyar-szlovén-német nyelvű poszteres vándorkiállítás rendeztünk hárman: Pável Judit, Kozár Mária és Illés Péter. Először a Savaria Múzeumban nyitottuk meg, majd bemutattuk Szlovéniában *Mariborban*, Muraszombatban, Cankován és *Ljubljánában*, valamint Ausztriában a laafeldi (potrnai) Pável-házban, végül Szentgotthárdon és Budapesten. Mindegyik helyszínen Pável Judit nyitotta meg a kiállítást – hangsúlyozva Pável Ágostonnak az adott helyszínhez fűződő kapcsolatát. A muraszombati megnyitón többek között ezt mondta: „... amikor a nyári szabadság elején megérkeztünk vonattal a határra, [...] ujjongó örömmel tértek be szüleim Hodoson Vértés Aladár bácsi köszöntésére, majd Muraszombatban Etelka nénihez. A »szülőföldön« először velük, náluk örvendezett a baráti találkozásnak, hiszen a családjából a harmincas években már senki sem élt a Muravidéken. Engem is elvittek egyszer doktor Vucsák Istvánékhoz, Aladár bácsi lányához és vejéhez, akik megmutatták a Franc Novak tervezte szép otthonukat. Ezek a gyermekkori emlékei... Arra is jól emlékszem, hogy hány Magyarországon tanuló egyetemistát, teológust, művészt, kiskatonát, sőt szökött katonát is támogatott Apám. Csak a segítséget kérő, rászoruló »földit« látta bennük és úgy állt melléjük, mint testvér vagy apa. Ezért vállalta el az érettségi elnökséget a muraszombati gimnáziumban, hogy a magyarul gyengén tudó tanulókat átsegítse a vizsgán.” Az évforduló tanulmánykötetéhez Pável Judit írt beköszöntőt, a Vasi Szemlébe pedig egy tanulmányt tett közzé a tanár Pável Ágostonról. A jubileum alkalmából rendezett közel száz esemény során több mint tíz helyszínen találkoztak a szlovén és a magyar kultúra között ma közvetítő intézmények és személyek.

A Múzeumok Világnapján 2012-ben Pável Ágostonról készült, a Savaria Múzeum parkjában található mellszobrot mutatta be a helyszínen, majd írásban is a múzeum évkönyvében. A polihisztor születésének századik évfordulója kapcsán – többek között – egy félköríves szoborparkot terveztek a Savaria Múzeum bejárata elé. Elsőként Pável Ágoston mészki mellszobra készült el. Ács József (1931-2023) szobrász az özvegytől és leányától kért fényképeket, tanulmányokat, verseket, hogy „a szellemét, lelkét megismerhesse”. A muravidéki szlovén szobrász, Kühár Ferenc (1916-1945) alkotását is körbefotózta a család házának teraszán (ez a mellszobor még Pável életében készült). Néhány hét után Pável Judit édesanyjával ellátogatott a szobrász pesti otthonába, amire így emlékezik: „Huszonhat év távlatából is élénken él bennem a meglepetés öröme, amikor a művész egyszerű, kertes házának udvarán megláttam a nagy méretű gipsztervet. Szóhoz sem jutottam az ámulattól, olyan valóságosnak, élőnek találtam. Leültünk beszélgetni. Ács József elmondta, hogy két hétig csak olvasta Apám írásait, nézegette a fényképeit, szinte éjjel-nappal vele foglalkozott gondolatban. Maga elé képzelte, és a források alapján megismerekedett, barátkozott vele. Sajnálta, hogy nem ismerhette, mert nagyon jól megértették volna egymást. Ezután fogott csak a munkához. Azt mondta, hogy a kifaragás már nem akkora feladat, mint a megismerés. Műtermében értettem meg azt a mondást, hogy a festő vagy a szobrász »életet lehel« a művébe. Más eszközei vannak ehhez egy festőnek és más a fa- vagy kőfaragó művésznek, más a »technika«, amit csak a művészi alkotó tehetség tud nagyszerűen megvalósítani.” A szoborból 1986-ban két példány készült. A másik a szülőfaluba, Cankovára került, ahol „Ciril Zlobec író, költő, műfordító ünnepi beszédével már 1986. szeptember 28-án felavatta Pável Ágoston mellszobrát. Szombathelyen csak az október 9–10-én rendezett tudományos emlékülés másnapján, 11-én avatták fel Ács József alkotását a Pável-sétányon, a Savaria Múzeum előtt.” Az 1986-ban alapított Pável Ágoston Emlékérmet is Ács József készítette. Minden év március 15-én az alapító megyei vezetése „azoknak adományozza, akik a páveli örökség gondozásában, a megye helytörténeti és honismereti munkájában kiemelkedő szolgálatot vállaltak.”

Weöres Sándor századik születésnapja alkalmából 2013-ban sokan emlékeztek a költőre, köztük Pável Judit is. „Ezek közé tartozom én is, aki szüleim révén örököltem ezt a kitüntető barátságot, és szólíhattam családi

körünkben Cinának Weöres Sándort” – kezdte emlékezését a Vasi Szemlében. „Szüleim akkor (1929-ben – a szerző megj.) a mai Petőfi Sándor utcai bérlakásukba fogadták be Sándort nagy megértéssel és együttérzéssel. Cina nálunk a családban a »nagy gyerek« lett, akinek így most akadt egy eleven, gyors észjárású kisöccse a bátyám személyében. Vele jól lehetett hancúrozni, kötekedni, játszani – és egy kis húga is lett, akire még nagyon kellett vigyázni, ha a nyakába véve hordozgatta. Erre az időre nem emlékszem, de Anyám sokat tudott mesélni Sándor kalandjairól. Ebben a családi körben, azt hiszem, igen jól érezte magát, mert évekkal később sem hagyta le soha leveleinek végéről a mi üdvözlésünket.”

2013-ban végre megjelent Pável Ágoston *Vend (hazai szlovén) nyelvtana* a maribori egyetem kiadásában, a Savaria Múzeum közreműködésével. A kétnyelvű kötet függelékében öt tanulmány olvasható, köztük Pável Judité, aki a kézirat kiadása elhúzódásának körülményeiről írt szlovén nyelvre fordított írásában. Az Előszóban maga Pável írta 1942-ben: „Amikor vend hangtanomat / »A vashidegkúti szlovén nyelvtan hangtana« / a magyar tudományos akadémia 1909-ben kiadta, tüstént hozzáfogtam a vend nyelvtan teljes anyagának összehordásához... Sikerült is az anyagot 1916 végére kielégítő teljességgel összegyűjtenem és rendeznem, kiadásra azonban – a megnehezedett viszonyok miatt – már nem kerülhetett sor, s a vaskos kéziratot íróasztalom legmélyére számúztam.” Sajnos akkor is „megnehezedett viszonyok” voltak, ezért kellett várni 2013-ig. De Pável Judit elégedetten állapította meg, hogy „a száz évvel ezelőtt beszélt muravidéki nyelvtan Pável Ágoston gondos tudományos értekezése révén a mai szlavisztika számára is értékes.”

Pável Ágoston az első világháború kitörése előtt öt évvel, 1909-ben teljesített katonai szolgálatot Székelyudvarhelyen, 1911-1913 között pedig Tordán tanított. Ezekben a helyeken nótázó emberektől gyűjtött magyar nótákat, amelyek között voltak katonadalokhoz hasonlóak is. Székelyudvarhelyen egy diákjától kapott még egy „dalosfüzetet”. Pável Judit 2015-ben a Vasi Szemlében tette közzé és ismertette ezt a két kéziratos dalgyűjteményt, amelyek „száz év távlatából idézik fel az első világháború szörnyűségeit nem is sejtő fiatal katonák életét, emlékét.”

2016-ban évfordulós kötet jelent meg Pável Ágoston válogatott irodalomtörténeti tanulmányaival, illetve szlovén, horvát és szerb népköltészet alkotásként, valamint szlovén irodalmi művek fordításaival. Pável Judit a Bevezetőben elsősorban édesapja műfordításait mutatta be, aki „szinte újjávarázsolta a balladákat a magyar költői nyelv igényei szerint. Sok forrást elolvasott, néha a szlovén költők feldolgozásait is, ezért nem mereven fordított, hanem a két nép lelkületének teljes ismeretében megengedhette magának, hogy néha változtasson az eredeti formán.”

Pável Ágoston tiszteletére rendezték meg Szombathelyen 2016-ban a XI. Nemzetközi Szlavisztikai Napokat, amelyen Pável Judit édesapja szlavisztikai munkájáról adott áttekintést. Előadásának bevezetője szerénységéről árulkodik: „Tevékeny életemet én más területen éltem, de mindenkor elsőrendű feladatommak tekintettem Apám szerteágazó munkásságának megismerését, írásainak megőrzését, rendezését, gyakran a feldolgozását, a kutatók segítségét is.”

Cankován tudományos konferenciát rendeztek abban az évben. Pável Judit édesapjára és annak családjára, a szlovéniai családtagokra és a stájerországi Šoštanjban töltött vakációkra emlékezett. A Pável Ágoston Szlovén Kulturális Egyesülettel 2012-ben eljutottunk Šoštanjba. Jutka néni segítségével a vasúti sínek mellett megtaláltuk a házat, amely még mindig rózsaszínűre volt festve. Becsengettünk, és Jutka néni emlékezett mindenre: „Felejthetetlen élmény volt számomra, amikor 2012-ben beléphettem abba házba és ismét felidézhettem emlékeimet azokból az időkből, amikor családommal idelátogattunk és itt is éjszakáztunk. Találkoztam és beszélgettem az egykori tulajdonos leányával, aki mindig szívélyesen fogadott akkoriban minket.”

A szombathelyi Savaria Múzeumban 2017. február 3-án rendeztek egy konferenciát *Pável Ágoston, a tudományszervező* címmel. Pável Judit a múzeumban és a családi házában megfordult tudósokról, illetve saját élményeiről beszélt. *„Mikor gyermekkoromban ide bejöttem, először felszaladtam megnézni a kitömött állatokat, aztán bevettem magamat a könyvtár hatalmas állványai közé. Apámnak csak egy íróasztala és széke bújt meg az állványok között, rajta kívül csak az olvasószolgálatot teljesítő, frissen érettségizett tanítványa, Paukovics Rózsi dolgozott a könyvtárban... Mivel az én feladatomban elsősorban az élő emlékezés, azért be kell vallanom, hogy a Múzeum számomra 1941-től – mikor a Könyvtárt kiköltöztették a Múzeum épületéből a Mikes-ház földszintjére – már csak színháztermével adott továbbra is sok szép élményt a hangversenyekkel, kiállításokkal, előadásokkal.”* A tudósok bemutatását fényképekkel illusztrálta gazdagon.

Felsőszölnökön 2017. október 13-án az Országos Szlovén Önkormányzat épülete előtt avatták fel a Király Ferenc muravidéki magyar szobrász által készített Pável Ágoston- mellszobrot. Az avatáson leánya elmondta, hogy Pável Ágostonnak erdeje volt a faluban, amelyben boronafalú hétvégi házat szeretett volna felépíteni. Megemlítette azt is, hogy legjobban a felsőszölnöki almát kedvelte, amelytől 1945 decemberében gyógyulását is remélte.

Fábiánné Biczó Ilonához személyes kötődés fűzte. Róla 2019-ben vallott. Fábiánné *„szabadkézi rajzból és rajzoló mértanból képesített középiskolai rendes tanár”-ként tanította a leánygimnáziumban, de családjával utcaszomszédja is volt. A gyerekekkel „folyton átszaladgáltunk egymáshoz, de legtöbbit a kertekben játszottunk. Ma is elevenen él bennem az az áhítatos tisztelet, amivel benézhettem, vagy bemehettem nappali szobájukba, ahol a szőttektől a függönyig és a készülő festményekig csupa csodát láthattam!”*

A kutatás, a cikkek, tanulmányok írása Pável Judit számára élvezetes munka volt. *„Ez olyan, mint egy lázas betegség. Aki több száz cédulával áll neki az írásnak, az átérezte már azt, hogy az ember szinte lázba jön. Nem is érdekli jóformán más. Akad közben sok rejtély is, aminek utána kell járni. Ez csodálatos dolog... Ha az ember egyszer megízleli az írás gyönyörűségét, nehéz abbahagynia.”*

Pável Judit 2011 és 2019 között minden évben részt vett a Szombathelyi Szlovén Önkormányzat, a Pável Ágoston Szlovén Kulturális Egyesület és a Vasi Múzeumbarát Egylet által szervezett – a jeles polihisztor 1936. évi őrsegi útjának emlékét felidéző – virágvasárnapi Pável Ágoston-emléksétán. Olvasott fel verseket és tanulmányokból vett részleteket a szentgotthárdi Pável Ágoston Múzeumban, valamint a környező szlovén falvakban (*Rábatótfalu, Szakonyfalu, Alsószölnök, Felsőszölnök, Orfalu*). A szlovén egyesület tiszteletbeli tagja 1999 óta. Rendszeresen részt vett a szlovén közösség szlovéniai tanulmányi kirándulásain és magyarországi rendezvényein.

Századik születésnapján mosolyogva mondta: *„Hála Istennek jó egészségnek örvendek most is. Sosem voltam kényes, sosem voltam érzékeny. Gyerekkoromtól úgy neveltek a szüleim, mint egy falusi gyereket. A természetben, a kertben, a mozgásban, a fizikai munkában nőttem fel. Nem szabad lustálkodni, nem szabad kényelmeskedni, és ennek érzem a hatását, hogy még mindig jó erőben vagyok, hála Istennek. Ha egyszer nem tudok teljesíteni valamit, leszálítom az igényeimet. Hogyan is tudhatna az ember mindent úgy százévesen, mint ahogyan húszéves korában tudta.”*

Folyóiratunk szerkesztősége és olvasói nevében kívánunk Judit néninek további jó egészséget!

Látogasson el honlapunkra: www.nemzetisegek.hu

Összeállítás nemzetiségi költőink verseiből

Dusán Mukics új versei

Nin te nega

(odlomek)

VIII. Gorenji Sinik

Nindrik nej sa mogo najti tébe.
Nej v vodaj, ki furt kolé ženéjo,
v deždji nej, ki ladno kvapi z nébe.
Isko sa te v tikvaj, ki rastéjo.

Vö s kočic sa lüpo zlata gedra.
Isko sa te na bregej kokautov,
splezdo sa na viski vrejek srebra –
tan si sejdla v srajci, v senci baurov.

Zlejvo sa te s slatkimi skuzami,
s prston baužo ti oči zaprejte.
Zdigno sa te s krepkimi rokami,
spala v nji si kak medlovno dejte.

Nauč pá bila, gda domau sva prišla.
Ní'r za mejsecon si nej več úšla.

Sehol se talállak

(részlet)

VIII. Felsőszölnök

Sem itt, sem ott nem leltelek téged.
Sem a kerekeket hajtó vízben,
sem az esőben, mely földet éltet.
Kerestelek érett tökmag-ízben.

Aranyló belsőket köpesztettem.
Kerestelek kakasoknak dombján,
az Ezüst-hegyre is felmerészkedtem –
ott ültél, csak ingben, fenyvek árnyán.

Édes könnyeimmel megöntöztelek,
lezárt szemhéjaid simogattam.
Erős karjaimmal felemeltelek,
alvó gyermek voltál, öntudatlan.

Éjszaka lett, mire hazaértünk.
A Hold nem tépte többé ölelésünk.

Prva kak se zordjení (Mielőtt hajnalodna)

»... aj nika zvün smrti več vaja ne lauči!«
Frizure počesane, spejglani gvanti,
želenja najbaukša za žitek bodauči.

Gostüvanjčar vsakši se paščo je k šanki,
poletni večer biu, tak sparen pa vrauči.
Pod lipov so vlekli za ples muzikanti.

»Pardon, gospodična, ste eške slobaudni?«
batrivno ponúdo ti svojo sa rauko,
na skrüma trepeto, ka ne 'š nika prauti.

Z oči tvoji svejkli sa brž valas daubo.
Zosükala sva se med plescami v kraugi,
na gnauk kauli naja je vse preminaulo ...

Žarita obraza od naja neméra –
nesranosti lanci so nakle zleteli –,
dvej tejlí kak edno se v ritmi pletéta.

Li pleševa, pleševa v nauron vrteli,
bežijo minute pa vöre večera.
Ne vidiva, ka sva samá na srteli.

Nej vino nej gesti ne šmejka več njuma.
Tü zejvajo dame, tan frčejo podje,
staršin merno drema, svedok trüdnó kuma.

Zvün naja je niške nej zdržo do zordje.
Pozableni goslarge igrájo tjuma –
pomalek podava se v slejđen svoj volcer ...

Žöu (Szomj)

– in memoriam M. C. –

Čüje se circumdederunt tüji,
pejkli v trüdnoj rauki se možü.
Zvon cerkveni zglasi se od blüzi,
vrane kamle nosijo s poti.

»Če te majo radi vrkaj v nébi,
mladi zapistiš té vrajži svejt,«
brunda stavec, z lejtami prekléti.
»Vtrgno nan se žalosten je cvejt.«

Što za deklo zgübo je razménje?
Što za traušt nej najšo par reči?
Što je vrazmo vtrgno njene sénje? –

skuze več ne močajo öci.
Donk so kraple na zemlej znaménje:
Zlaudi pá je žeden biu krvi.

Lahko noč, Porabje!

Vsak breg še spi, ko ptice ga budijo.
Nad svetim Ivanom svetloba vstaja,
seniške smreke nad meglo kipijo.
Porabje, zdrami se, tvoj sin prihaja.

Moj ded kovač je konje tu podkaval,
črn kruh mu zgnetla tu je stara mati.
Tu jezik z mlekom öce je vsrkaval,
Porabje, za popotnico Bog plati.

V svet bos odpravil se je drugi dedek,
krenila z mlado ženo sta po poti.
Jaz vračam se kot radoveden deček,
Porabje, Bog daj, pridi mi naproti.

Razkrij mi starodavno govorico,
skrivnosti njene duh moj naj ohrani.
Objemi delavnih ljudi kopico.
Porabje, prosim, dolgo še ostani.

Nekoč öci tema mi bo prekrila,
luč sonca več ne bo sijala vanje.
Takrat se moja pesem bo sklenila:
Porabje, lahko noč in mirne sanje.

Jó éjszakát, Rába-vidék!

Szunnyadó dombokat kelteget a madárdal.
Szétárad a fény a János-templom felett,
a szölnöki fenyvesek a ködből kiválnak.
Rába-vidék, ébredj! A fiad közeleg.

Itt patkolt nagyapám, kérges volt a keze,
fekete cipót itt gyúrt neki nagyanyám.
Apámnak édes volt a szó, mint az anyja teje.
Rába-vidék, az útravalóért fogadd hálám!

A másik nagyapám cipőtlen ment világgá,
fiatal asszonya az úton elkísérte.
Kíváncsi sarjukként érkezem, ha vársz rám.
Rába-vidék, adj' Isten, lépj elém végre!

Tárd fel előttem az ősi, drága nyelvet,
elmém őrizze meg titkot rejtő csodáit.
Öleld magadhoz e maroknyi dolgos embert.
Rába-vidék, kérlek, maradj velünk sokáig!

Egykor sötétség lepi majd be szememet,
nem hatol belé már a napvilág.
Akkor fáradtan lezárom versemet:
Rába-vidék, szép álmokat és jó éjszakát!

A gyermekkor üveggolyója

(*Glaskugelkindheit*)

Rég elgurult már
a gyermekkor üveggolyója
s benne egy kislány
szőke eszmélése

a tóban nyugszik
sok éve sápad
dobog még a magva
bár nem süti a Nap

Rég eltörött már
a gyermekkor üveggolyója
s benne a kislány
kék szeme sötét ég

behavazva nyugszik
az öröklétben
elveszett ösvény
lelkek homokján

(1978)

Elégia

(*Elegie*)

Apám, mondd: szörnyű volt az út a túlsó partra?
Jött a Sötét Angyal vajon, hogy átkísérjen,
vagy ezt is egyedül kellett már megtenned,
csak kórtermi csempék bámultak hidegen?

Apám, milyen sivár
ez a virágcsodákkal elborított sírod,
melynek alázattal adtad át a tested,
mert csődöt mondott itt a tudomány
s megmenteni még a szeretet sem tudott -

Meg-meglebben előttem kérő arcod.

Mondd, könnyebb ott neked most, bátor szenvedőnek?
Szárnyakat kapva jársz tisztáson, mezőkben
nyíló virágok közt, eltévedt agronómus?
Léted folyama
homokba fúl az úrben.
Felhő lettél, könnyek, eresz csordulása.
Mindenben ott vagy
szerény darabja Te a mindenségnek – elhangolva mássá.

(1981)

Szomorú keringő

(*Valse triste*)

hát a szerelemnek is vége

színes virágágyások
szóttalan hervadása

bármerre nézel csak
agyagot láthatsz
bármerre fülelsz csak
mák kotyog gubóban
ideje imádkoznod ma éjjel

vetkőzz le
húzódj be

az élet fut tovább

(1984)

Levél a világ nagy öreg uraihoz

(*Brief an die großen alten Männer der Welt*)

szeretnék még élni
gyerekeket szülni

májusban táncolni
virágot locsolni

és nem szétesni
szépen öregedni

magas kort megérni
mint Önök

(1985)

Nappali

Elöttem számárkóró emlékeztet a külvilágra,
hogy egyszer ott is jártam, bogáncsok országában.
Egykor mezők, most csak az asztal lapja jár nekem,
alatta parketta, melyen valaha lány feküdt,
rolórések fényárjában. Száz apró fénybogár,
testén sétálva meg-megül egynehány porcikán.

Porcicán, mert az lettél ott a padlón, én pedig
eltakarítottalak a reggelink maradékával együtt.

test eset

úgy írnék valami testeset...
arra vágyom, rád. leírnám testedet,
szép szavakkal, hogy ne haragudj,
amikor olvasod a tükörképed, sőt,
hogy akár egy mosolyt is elejthess,
amit nem szoktál. ha lesek, ha nem.

leírom minden részedet, mert
az enyém szóra se érdemes.
most más dolgom különben sincs,
minthogy téged nézzelek, még ha
kényelmetlen is neked. nekem.

ahogy elnézem, a tested,
majdnem kész vagyok, pedig
még egy szó sem esett róla.
szemem trappol rajtad le-föl,
karcos éned bőrparkettáján,
egyre gyorsulva, körben, széltől
szélig, az utolsó szuszig, míg
földre nem rogyok, míg szavak
helyett már csak pihegés és
sóhajok mesélik ráncaid,
ereszkező bőröd, mosolyod.

elég, most kell abbahagynom,
mielőtt még vénnek nézlek
teljesen, és megöregszel
a lista hallatán, amelyet
elégianak szántam, mégis
végső ítéletként olvasol.

Határain

Erdélyem vagy, egykor hozzám tartozó.
Fogarasi csúcsaid másztam éjjelente,
te meg szerettél döggutaiddal és omló
falvaiddal együtt, amelyek combod
hajlatában feküdtek.

De másé vagy már, más ajkak beszélnek
nyelved, csókolják melled, nekem
pedig elszakadva egy dolgom van:
felfogni, hogy vége.

Patrióta

Magyarnak lenni nem sok,
épp elég. Éppen elég az
Alpok és az Alföld közé esni.

Magyarnak lenni Tihanyi,
Tandori, meg Puskás hasa,
nem a hathárom, anyádat
elhagyni, majd visszatérni.
Mert csak az tudja igazán,
mit ér e táj, ki megtanult
nélküle élni... mégse akar.

A forradalomcsinálás már
kiment fejünkből, a zsiger is,
ágyból se megy a felkelés –
kardok helyett összefont karok,
csak motyogunk rivallás helyett;
így belénk egy aradi is kár volt,
hát még mind a tizenhárom.

Néha talán csak én vagyok
igaz magyar... Igaz ma gyarló,
holnap se tökéletes, de ha
más is így érez itt, az a nemzet.

Magyar vagyok, nem túl ritka,
se gyakori, épp elég.

Omlok

Mélyre vájt gödör szélén:
ugranék én, ha mernék,
maradnék, ha tudnék,
felejténék, ha lehetne,
hullanék, ha bárki levetne,
mint kőomlás a hegyoldalon
zuhannék alá, s ha tehetném,
tested testemmel temetném.

Zuhognék rád a magasból
– törmelék lelkem morzszolt
sziklái zúznának apróra,
döngölve agyagdarabjaid,
hogy másnap az eső mosson
minket egybe a mederben.
Muszáj volt összetörnöm,
akár, hogy szerethesselek,
hogy akárhogy szerethess.

Aznap, onnan a magasból,
zuhatagként, beléd estem.

Füstösök

– Hárman-négyen gyerekek
a faluszéli dombon magunkra hagyva
egyszer a „papfődjin” meggyújtottuk
a lábszárnnyi szárazgaszt
és hasította csapta a szél
az öreg „Kuntók” szomszédos kukoricás földje felé
a sustorgó lángot
s akkor mi ijedtünkben lekapkodtuk ruháinkat
azokkal oltottunk
leperzselődött szemöldök haj
felhólyagzott a bőr
megégett pulóver műanyagszandál
de a kukoricástól fél méterre:
megfékeztük a tüzet

másszor pedig aratás után
körül a téesz földjein égették a tarlót
s látva a jelleggé gomolygó fekete füstöt
és azt képzelve hogy a tűz
a „papfődjin” átharapódzva megégetheti
vályogházacskainkat is
futottunk a földeken kívül lévő traktorokhoz
s vibráló hőségen füstön motorbúgáson át
kiáltoztunk: „háj bácsik megégnék a házak!”
de azok ránk se hederítettek és mi nem hittük
hogy az esetleges szerencsétlenség során
minket ők megvédenének
s akkor mi ugyanúgy ruhadarabjainkkal
a tarlószelemben kezdtük oltani
az izzó szalmát pernyét,

hárman-négyen csibészek
és hősök voltunk mi
füstös
cigánygyerekek –

Rajzok

I.

Micsoda nap ez gyeptéglák
szakadécai közt
hangyabirodalmak perzselődnek

rohadt bogyósra karmolják magukat az ágak
és az utak szomorú végeket sejtetnek

micsoda nap ez
micsoda

tűzoltókat s mentőket hívjatok

mert emberek esnek egymásnak
vadul
és csókolóznak...

II.

Nyári-aranyozásban
kormos szemű gyerek ül a porban
fadarabbal lyukat kapar
majd vizet önt a kis kutacskába

játszik és a keze csupa sár

de hirtelen csak felugrik
s az útra szalad apját várja
ki a munkából mindjárt hazatér

Nyári-aranyozásban
kormos szemű fiú áll az úton
és a keze csupa sár
majd eldicsekszik
hogy ő is dolgozott...

Elmenőben

Cigányfiú áll meg a vályogfal előtt
s kezébe hantot vesz sáros lesz tenyere
ahogy könnye csöppen rá majd zsebre vágja
// ...jó lesz lakótelepet dobálni vele... //

Kéziratlap a tücsöklyuk előtt

1.

Tücsökmuzsika nyitja szét az eget
az éjszaka fekete virágát –

2.

Van olvasó,
a nyájasabbja,
ki az irodalom által
maga is készséget érez
az irodalomra,
s bele akar füttyenteni
ebbe az arany tücsöklyukba –

3.

Megszállottja lettem a verseknek
megszálltam a költészet birodalmát
előbb csak szállást kértem
majd szózatot intéztem a Szózatához
végül szava se lett a versnek –

Postagalamb

Nekünk ide falura
levelet kevesen írnak
a szenteste napján
lőtt szárnyal félig fagyottan talált
befogadott galambot
elneveztük Karácsonynak
s most neki valón
a legjobb helyet keresve
elképelem: ha enyhül az idő
lakhatna a postaládában
a gázszámlát telefondíjat
ha akarná megmutatná
vagy a láda melletti
kukába pottyanthatná
Karácsony óta
kellemes
békés
hétköznapokat
kívánhatnánk... –

Daltalan emlék

– Némelykor csak a néma madarak
Emlékeztetnek még a múltra

Öt éves mindössze csak öt
Az anyja hatszor annyi és még fekete hajú
De mégis elfárad hátán cipelni nyöszörgő magzatját
Mert szegény kislánknak eltört a lába
És tél van nagy ha ilyenkor mentő sem jár ide
Muszáj hát gyalog az éjszakába
Egészen le a megállóig hogy talán
Busszal be a kórházba hisz ott ennyire nem szenved
Mert öt éves mindössze csak öt
S ilyenkor a madarak sem énekelnek
Pedig attól mindig megnyugodott
Hóból-sötétbe sötétből-hóba
Így végig a cigánysoron
Végig a néma madarakkal a némákkal
Jaj de minek is folytatnám

Daltalan emlék ez már rég
És ki lenne rá képes szöveget írni –

Vzbĺknutia v zreniĸke

(*Fényvillanás az íriszben*)

zmyjem z okna mesto,
aby som mala priezračný zrak,
ale nevidím iné,
iba elektriĸky v zreniĸke

keď zaiskrí, chceme vatru
vzbĺknuť a horieť dovysoka
aby zďaleka nás videli
a vedeli, že sme to my

umývame a umyjeme sa,
v horách necháme smeti
ideme iba po chodníku,
tvárimo sa ako deti

jemnesladká horkokyselosť
nás spája do celku,
takto vidíme spolu
elektriĸku a zreniĸku

Jarná nálada

(*Tavaszi hangulat*)

Z ĸrepov minulej jesene
sa vyliala búrka
keď hľadať nechceme
tu sa obšmieta

Aspoň je rýchla
povieš ticho
čo i len bez slova
sledujeme dno

Odíde ako prišla
cítim jej vôňu
za sebou zanechá
jarnú náladu

Život je divadlo

(*Színház az élet*)

Vystúpili na scénu,
otvorili svoju náruč.
V divadle sú všetci iní,
na ulici navlas rovnakí.

Keď je maska dole,
spadne až k tráve.
Vyhrnú si rukáv
a povedia: ukáž.

Ukáže sa pravá tvár
úsmevov vo vráskach.
Duše si dlho ukryjú
svoju žalosť ubitú.

Oči sú len zrkadlom,
život zas divadlom.
Bez ovácií a potlesku
nestrhnú si masku.

Slovo nezomrie

(*A szó nem hal el*)

Kormos Sándornak

Stará gitara sa neozýva,
skrýva sa zahodená v kúte.
Nedotknutá je aj tvoja Biblia
a smutne nám ľalia ovisieva.

Koľkokrát si stratil tú gitaru,
hľadali sme ju v dedine ako svoju.
Koľko razy si si s nami vypil.
Tokajské ti chutilo a rizling.

Koľko melódií si vyčaroval
z tej ošarpanej starej gitary.
Koľko ohňa bolo v tvojich ĸinoch,
aj v samozvanom kryte doma.

Bol si mi blízky, trochu aj rodina,
podobne je na tom celá dedina.
Ale Ÿaňo, vedz: to, že si odišiel
neznamená, že aj tvoje slovo zomrie.

Nepoznané

(*Ismeretlen*)

Keď ĸakáme, čas nás počká
Keď sa prejdeme, zastaví nás
Predo dvermi zívajú nové masky
Za humnami víta nová zima

Do bieleho páperia uniká zloba
Do východu Slnka je ešte päť minút
Zízame do červeného rána
Umývame sa v mokrom ĸaji

Nechýba nám, po čom netúžime
Naučili sme sa ovládať pocity
Keď sa prejdeme po lúke citov
Nikto tam nie je s otvorenou náručou

Chýbajú nám elementárne jednotky
Rodina, láska a možno aj Hospodin
Ale nechýba nám pocit súdržnosti
Lebo sme ho predtým nepoznali.

Erkenntnis (Felismerés)

in Erinnerungen versunken
foltert das Gewissen deine Seele
schwere gedankenlose Stille
als Wallfahrtsort des reinen Empfindens
dein tagebuchartiges Leben
rückt sich erneut in dein Gedächtnis
die fremde Distanz
der wachsamem Träume
wird endlich zur Brücke
einer Realität

Pécs

Ég felé törő
tornyoknak városa
Pécs
útba igazítanak
hol a Parnasszus
a püspök és költő Janus P.
felszentelt helye

Csúf óvárosa
szűk sikátoroknak
homlokzatok omló vakolatával
a cigarettabűz és sörpárlatok
híre szintúgy kétes
mint a lelketlen silók
a még ártatlan tájban

Törökfürdők régi
tisztos városa
hol Szent Ferenc temploma mellett
elnémult müezzinek kísértene
régóta már a karcsú minaretben
rajtuk a múltó idők átka
és az enyhítő harangszóra várnak

Vágó Marianna fordítása

Kaan (Kán)

Die sanfte Hügellandschaft
verbirgt wahrlich reiche Schätze:
die einst blühende Ortschaft
deiner Ahnen
liegt im Winterschlaf
für endlos lange Zeit
wachgeküsst von keinem Prinzen
stehen Haus, Scheune, Stall,
Grabsteine als Überreste
vertrauten Erzählguts
doch mutige Wanderer
statten dem Ort noch manchmal
einen Besuch ab
um im wilden Zauberwald
des Friedhofs Gräber
mit frischen Blumen
zu zieren

letztendlich (leg)végül)

letztendlich
holt dich der Tod
und die Nachrichtensendung
wird weiterhin ausgestrahlt
mit Gewalttaten Kummer und Nöten
mit Neuzuwachs im Zoo
du hörst es aber nicht mehr
wie töricht die Welt weiterhin tut

wesentlich (lényeges)

an einen lauen Spätsommerabend
erinnerte ich mich
es war tiefster Winter
mit Kälte und Schnee
ich sehnte den Frühling herbei
es könnte ja schon glatt Spätsommer
sein
doch blieb der Winter noch
um mich länger zu quälen
durch diese lauwarmer Erinnerung
einer trunkenen Berührung

JELLEN/LÉT 2026

Magyarországi Nemzetiségi Színházak Fesztiválja

A Magyarországi Szerb Színház szervezésében, a Magyarországi Nemzetiségi Színházi Szövetség és a Magyar Teátrumi Társaság szakmai támogatásával, Magyarország Kormánya és a Nemzeti Színház hozzájárulásával idén március 14-22. között került megrendezésre a magyarországi nemzetiségi színjátszás seregszemléje. A tizenhárom hazai nemzetiség színtársulatainak legfrissebb alkotásai bemutatóit kilencedik alkalommal tarthatták meg a budapesti Nemzeti Színház épületében.

A nézők immár hagyományosan, évről évre szerb, bolgár, horvát, cigány, görög, örmény, szlovák és német előadásokat láthattak nagyrészt anyanyelven, magyar felirattal. Nem tudunk másik országról, ahol a kisebbségben élő, más nemzetiségi kultúrát is ápoló közösségek egy egész hétig jelen lehetnek fővárosuk Nemzeti Színházában. A világesemények tükrében minden eddiginél fontosabb, hogy a tizenhárom hazai nemzetiség előadóművészei, előadóművészeti intézményei ismét közös színházi ünnepen állhattak közönségük elé. A Jelen/Lét Fesztivál ugyanis – amellett, hogy ösztönzi, támogatja és fejleszti a magyarországi nemzetiségek anyanyelvű színjátszását –, elősegíti kapcsolataik építését egymás között, a magyar színházi szakmával és nemzetközi téren is. Lehetőséget ad arra, hogy a nemzetiségi színjátszás a „saját” nemzetiségi közönségen túl a nagyobb nyilvánosság előtt is bemutakozzon, elfogadottá váljon. Az idei fesztivál keretében a vajdasági Tanyaszínház létrejöttének negyvenötödik évfordulója alkalmából dokumentumfilm mutatta be a társulat történetét és mai működését. A Jelen/Lét Fesztivál hivatalos megnyitóján, március 14-én *A Duna balladái* című előadásával a Duna Művészegyüttes állt a nagyszínpadra. Aznap zajlott egy szerb nyelvű mesekönyv (*Krkeljics* Mirko Mitár: *Itt van – ha nincs is itt*) bemutatója is, március 22-én pedig díjátadó gálával zárult. Második éve ugyanis versenyprogram is emeli a színvonalat.

Amfiteatro Görög Nemzetiségi Színház

Anthropos

(táncdráma)

Az Anthropos az emberi létezés örök kettősségét kutatta: test és lélek, fény és sötétség, szeretet és gyűlölet, isteni és démoni erők feszültségét. A darab nem lineáris történetet mesélt el, hanem egy rituális utazást, amelyben a néző tanújává vált a belső küzdelemnek – annak, ahogyan az ember újra meg újra próbál túllépni saját határain, miközben azok végig vele maradnak. A színpad egyszerre emlékeztetett szakrális térre és belső tájra. A testek mozgása, a fény irányai, a visszatérő gesztusok és zörejek mind a lélek lüktetését követték. A táncosok keresték önazonosságuk toposzait, a felfelé vezető út világosságát, de minden közeledést az árnyak kísérték.

A jelenetek olyan archaikus fogalmak köré szerveződtek, amelyek emberi létezésünk szimbolikus állomásait idézték meg, mint például: Arkhé – a kezdet, az isteni leheletből születő ember; Idea – Mimesis – Platón barlangja, mint a felismerés útja; Pyr – Gnosis – a tűz, a tudás és a lázadás pillanata; Psyche – Pneuma – Soma – a lélek, a szellem és

a test harmóniája; Adelphoktonia – testvérharc; Paradosi – hagyomány és széthullás; Erato – a szerelem felemelő és pusztító arca; Apatheia – Falanszter – érzelemmentes világ disztópiája; Monon – Apoxenosis – az elidegenedés, a csend és a magány hangja; Elpida – a remény.

A jó és a rossz szétválasztható, ahogy a fény megtöri a sötétséget – az anthropos egyszerre halandó és halhatatlan, akinek a legnemesebb törekvése a látható világunkban a láthatatlan világ láthatóvá tétele.

Szereplők, fellépők: Andrekó Norina, Álmosd Phaedra, Béres Fanni, Bodócs Diána, Bokrossy Barbara, Dévai Fanni, Fórián Ágnes, Fülöp Kiara, Gyenes Hanna, Kakuk Gyöngyvér, Letenyei Nóra, Németh Laura, Ország Natália, Ország Tamara, Peták Róbert, Rajki Petra, Tóth G Róza Luszine

Zenészek: Kollatos Giorgos, Nizalowski Fanni, Stefopoulos Alekos

Díszlet, jelmez: Álmosd Phaedra

Média: Mukk Sándor

Koreográfusok: Bodócs Diána, Bokrossy Barbara

Dramaturg: Kollatos Epaminondas

Rendező: Kollatos Fotios

Vangelio tavernája

(gyermekelőadás görög nyelven)

Az Amfitheatro Színház szeretettel és hálával emlékezett Caruha Vangeliora, arra az asszonyra, aki életével, művészi munkájával és szívből fakadó elhivatottságával letette a magyarországi görög színházas alapköveit. Előadásával az Amfitheatro nemcsak tisztelgett előtte, hanem jelezte: tovább is viszi azt a szellemiséget, amelyet Vangi néni képviselt. Az összefogást, a szeretetet és a közösség erejét. Az est kezdetén röviden megemlékeztek Caruha Vangelio színházi munkásságáról, aki a 12 Évfolyamos Kiegészítő Görög Nyelvoktató Iskolán belül működő Neaniki Szkini (Ifjúsági Színpad) színtársulat alapítója és meghatározó alakja volt. Beszéltek arról az útról is, amely a Neaniki Szkini munkásságából a Kritiki Skepsi megalakulásához, majd az első hivatalosan bejegyzett görög nemzeti színház, az Amfitheatro létrejöttéhez vezetett. Végül bemutatták a Vangelio tavernája című zenés-táncos előadást, amely meghitt és méltó tisztelgés volt Caruha Vangelio emléke előtt.

A darab egy görög taverna világába repítette a nézőt, ahol a múlt és a jelen találkozik: Vangelio halála után a taverna bezárt, a zene pedig elhallgatott. A gyerekek azonban, akik a taverna történeteiben nőttek fel, összefognak, hogy zenével, tánccal és szeretettel új életet leheljenek szeretett helyükbe. Az előadás a görög hagyományok, a zene és a tánc ünnepe volt, ahol a gyerekek felelevenítették Vangelio szellemiségét – a nyelvet, a kultúrát és a művészet iránti szeretetet. A Vangelio tavernája a közösség erejét, az összetartozást és a görög kultúra szépségét mutatta be.

Szereplők: Agárdi Bendegúz, Arapatsakou Maria, Arapatsakou Valia, Darida Koppány, Desypris Achilleas, Értékes Zoi, Fülöp Kiara, Georgiou Giorgos, Kosztadinovszki Milán, Kosztadinovszki Mirkó, Lakakis Oresztisz, Makkai Beatrix, Makkai Szonja, Nikolaidou Alexandra, Nikolaidou Phaedra, Nikolaidou Sofia, Ntamtsios Vasilis, Stefopoulos Aris, Stefopoulou Efimia, Vódlí Myrto, Wastl Akilina

Nyelvi betanító: Kollatoszné Klica Paraszkevi

Produkciós asszisztens: Tsarouha Christina

Media: Mukk Sándor

Díszlet, kellék: Álmosd Phaedra

Koreográfia: Kollatos Fotios

Írta: Kotsóna Eleni

Rendező: Kollatos Fotios

Szereplők:

Lucifer: Bregyán Péter, *Jászai Mari-díjas*

Éva: Schupp Gabriella

Ádám: Gombás Ádám

Védőügyvéd: Várady Mária

Énekes – dalszerző: Bagyinka László

Zene: Bánkövi Gyula, *Erkel-díjas*,
Bartók Béla-Pásztory Ditta-díjas

Hang, fény: Mátyás Róbert

Asszisztens: Andor Edit

Rendezte: Bregyán Péter *Jászai Mari-díjas*

Művészeti vezető: Várady Mária

Fráter Erzsébet védőbeszéde

Részletek Az ember tragédiájából, Fráter Erzsébet és Jászai Mari leveleiből (magyar nyelvű előadás)

A magyar kultúra két meghatározó alakjának élete, habitusa összefonódik. Egymástól függetlenül adnak életet, jövőt *Madách* drámairodalmi remekművének, *Az ember tragédiájának*. *Fráter Erzsébet* a *Múzsza* (*Madách felesége*), kinek sorsa tragikussá vált, miután „lejárt az ideje”. Borzalmak közül emelkedik ki egy másik nő, *Jászai Mari*, az első *Éva*, aki vérét áldozza az első előadás sikeréért.

Életükben, halálukban pletykák, rágalmak sokasága zúdul rájuk. Értük szól az előadás, a *Tragédiát* veszi górcső alá, célirányosan kiválasztva az *Évára* vonatkozó jelenetek hosszú sorát. Az előadás anyaga, ha nem is egész, akkor is, mint az aranyműves alkotásának töredéke: aranyból van. Örök. Elhangzik: *Bánkövi Gyula Jégbe zárt fájdalom* című zeneműve.

Artashat Örmény Nemzetiségi Színház & Fellegjárók Társulat

Kerek élet kicsiny fája

(zenés bábelőadás magyar nyelven)

A bábszínmű az élet körforgását követve, a négy évszak és hónapjaik főszereplésével mesélt a gyerekeknek ünnepünk és hagyományaink csodás világáról. A látványos, zenével átszótt bábelőadás nemcsak szórakoztatni, de tanítani és ismertetni is hivatott volt. A legkisebbeknek a népi hagyományokba játékos formában történő bevezetését tekintette céljának. A legkisebb, legőszintébb nézők: a kisgyermek *Somogyi Brigitta* varázslatos bábjai és *Endródi Ági* életre kelt kesztyűbábjai segítségével a dalok, ritmushangszerek, mondókák és ünnepi hangulat szárnyán repülhettek végig az év körforgásán.

Az idő meg nem áll, halad tovább, a kerek életben egy a biztos, a változás. „Mit szólnátok ahhoz, ha végre megismerhetnétek az őszt, a tavaszt, s az összes évszakot? Kíváncsiak vagytok, mit csinálhatnak, hogy élnek, mire vannak, kire várnak, mit éreznek? El tudjátok képzelni, kik lehetnek a hónapok, s a kerek életben mit ronthatunk el mi, a nagyok? Mi a rossz és mi a jó, és mi a megbocsájtható? Mi az ünnep, a szeretet, a hagyomány és a közösség veled? Lesz itt móka, kacagás, zene, tánc... az idő repít, s körbe fonja az évet és az életet! Elrepít a szelek szárnyán, oda, ahol még te sem jártál. Ha eljössz, én utazom teveled!” – szöveg a gyerekeket az előadásra csábító, ígéretes üzenet.

Író: Tóth Tamás

Játsszák: Endródi Ági, Tóth G.-Keller Linda

Bábkészítő: Somogyi Brigitta

Díszlet: Endródi Ági, Sajben Tibor

Hangtechnika: Bachraty Gábor

Fénytechnika: Matus Attila

Nemzetközi végállomás

(magyar nyelvű előadás valós történetek alapján)

A reptér és a repülőtéri váróterem szimbolikus, zárt tere különféle nemzetiségű – lengyel, örmény, szlovák, görög, szerb, horvát, német – utasok kényszerű találkozási pontja. Honnan jöttünk, hová tartunk? Ki szegődik mellénk útitársként és ki az, akitől szabadulni próbálunk? Milyenek vagyunk: idegenek, színesek, más ajkúak, de mégis egyek?

Milyen történeteket viszünk magunkkal az útra és mi az, amit igyekszünk végleg magunk mögött hagyni? Kik vagyunk? Mit és miért tartunk fontosnak elmondani a végállomáson?

Játsszák: Galda Levente, Kollatos Fotios, Nagy András, Troján Tünde, Tóth G. Keller Lina
Rendező: Garajszki Margit

Cervinus Teátrum

Královstvo za knihu / Királyságomat a könyvért

(gyermekelőadás szlovák nyelven)

Interaktív mesejáték eredeti dalokkal arról, hogy mi történik azzal a királysággal, ahol a király betiltja a könyveket, hogy ezzel büntesse legkisebb lányát, Maruskát. Végül azonban megéri, hogy a könyv és az olvasás az egyik legfontosabb dolog az ember életében.

Szereplők: Juraj Haviar, Tomáš Pohorelec

Olej Tamás három lánya

(színmű magyar nyelven Mikszáth Kálmán Tót atyafiak című műve alapján)

Egy apa, akinek döntései visszafordíthatatlan következményekkel járnak. Egy lány, aki a szerelmére vár – de meddig? Egy másik, aki a hercegről álmodik – de meddig? Egy harmadik, aki a hegyi rabló oldalán találja meg a szenvedélyt – de meddig? A kérdések ott feszülnek a levegőben, a válaszok pedig fájdalmasak, meglepőek és talán elkerülhetetlenek. Az előadás a paraszti élet kemény valóságát tárta elénk. Olyan világba léphettünk be, ahol a sors kegyetlen játékot űz, és ahol minden döntésnek ára van.

Szereplők: Szemán Béla, Szoták Andrea, Sinkó Réka, Enyingi Zsófia, Harcsa Boglárka, Szabó Sipos Barnabás, Nagy Róbert, Szász Borisz
Író: Pozsgai Zsolt
Rendező: Pozsgai Zsolt, Balázs Béla-díjas, Erdemes Művész

Cinka Panna Cigány Színház

Déva vára

(dráma magyar nyelven)

Nem kisebb név fémjelzi az előadásban elhangzott balladákat, mint Kallós Zoltán, a Nemzet Művésze címmel kitüntetett, kétszeres Kosuth-díjas erdélyi néprajzkutató. Ő mentette meg, rendszerezte azt a nemzeti értéket, amely nélkül nem létezne, de legalábbis szegényebb lenne irodalmunk, zenéi örökségünk. Az előadás célja, hogy minél több embernek bemutassa a balladák örökérvényűségét, amelyek rámutatnak, hogy születéssel, halállal, szeretettel, gyűlölettel, átokkal, hittel és hitetlenséggel együtt kell élnünk, de csak a közös áldozathozatal a túlélés záloga. Erre utalt az előadás záróverse, Ratkó József *Déva* című költeménye, amely egyben az előadás üzenete: „Nekünk kell, nekünk kell / Tűzbe hamuhodni, / Mészbe keveredni, / Falba falazódni...”

Az előadásban tizenhét balladát játszottak el, köztük olyan gyűjtéseket is, amelyeket az Erdélyben élő emberek még ma is őriznek dalaikban, szájról szájra adva tovább egymásnak.

Szereplők:

Fekete asszony: Jónás Judit, Domján Edit-díjas színművész

Fehér asszony: Pásztor Edina, Jászai Mari-díjas színművész, Weisz Ildikó színművész

Díszlet-jelmez-kellék: Vári Zsolt

Rendezőasszisztens – sűgó:

Demeter Julianna

Rendező – dramaturg: Major Róbert

Gegen das Vergessen / A feledés ellen

(Zenés felolvasó színház német nyelven, magyar felirattal)

„Emlékeink az egyetlen paradicsom, amelyből nem űzhetnek ki bennünket.”

(Jean Paul Richter)

1946. január 19-én Budaörsön kezdődött meg a magyarországi németek kitelepítése. A négyszáznyolcvan németek lakta település közül háromszáztízet jelölték ki kitelepítésre. Fejenként ötven kilogramm csomaggal összesen kétszázötvenezer magyarországi németet telepítettek ki Nyugat-, illetve Kelet-Németországba. A háború borzalmai véget értek ugyan, de az otthon elvesztése új megpróbáltatásokat hozott. A nyolcvan évvel ezelőtti események részletei meghatározó szöveges dokumentumokban maradtak fenn. A zenés színpadi felolvasás a magyarországi németek 1946-os kitelepítéséről negyven percen e dokumentumok felidézésével emlékezett, melyet kilencven perces színházpedagógiai foglalkozás egészített ki.

Felolvasott: Lotz Katalin

Hangszeren kísért: Wessely Ágnes

A szöveget összeállította: Franz Huber

Rendezte: Verena Koch

Modern Mermates / Modern Sellők

(vígjáték német nyelven, magyar felirattal)

Tengerpart, napsütés. Caipirinha és forró ritmusok. Vakáció! Az év leggyönyörűbb idősze! De nem ám a két sellő, Amphinome és Thetis, valamint barátjuk, Dirk, a megtört delfin számára. E sokat szenvedett víz alatti lények elszánt jogi lépéseket tesznek a tömeges turizmus ellen, melynek fullasztó szorításában élnek. Közös szövik világmegváltó terveiket a tengeri körutazásokat bonyolító iparág ellen. Vajon sikerül jobbá tenniük az emberiséget? Megmenteni jövőnket a vízbepusztulástól? Őszinte vígjáték egy halálosan komoly és aktuális témáról.

Előadásjogok: Felix Bloch Erben Verlag GmbH

Szereplők:

Amphinome, sellő – Perrine Martin

Thetis, sellő – Paul Wiehe

Dirk, delfin – Jonas Gundelach

Sephna, a tenger istennője – Sipos Eszter

Laury, turista – Melissa Hermann

Harry, turista – Horgász Dezső

Bárzongorista: Virág Antal

Író: Simone Saftig

Díszlet, jelmez: Urbancsek Adél

Rendező: Robert Arnold

Frankenstein, oder der moderne Proletheus / Frankenstein, avagy a modern Prolétheus

(horrorkomédia német nyelven, magyar felirattal)

„Menj! Élj! Hiszen vagy valaki.”

Viktor Frankenstein éjjel-nappal kísérletezik: elektromos hulladékot és holtak testrészeit használva végez halálkomoly tudományos kutatómunkát. No, de megköszöni ezt neki bárki is? Megkapja-e végre a Nobel-díjat? Nem. Épp ellenkezőleg! Púpos szolgálónője, Igorya szakadatlan azzal nyaggatja, hogy bármelyik pillanatban felbukkanhat a

rendőrség holttestlopás gyanúja miatt, és hogy még a vécé is eldugult. Végül mégis eljön a diadalmas pillanat: Frankenstein mesterséges embere életre kel! Szépnek éppen nem mondható, ezért az apai mellkas csak mérsékelten dagad a büszkeségtől. Aztán amikor a teremtmény a pubertásba lép, Viktor nyakán igazán feszülni kezd a húr: a magányos szörnyeteg kezd rafinált keresztkérdéseket feltenni. Ráadásul még menyasszonyt is követel magának.

Előadásjogok: Otto Beckmann

Szereplők:

Viktor Frankenstein: Johannes Tinchon

Igorya: Sipos Eszter

A teremtmény: Paul Wiehe

Elisabeth Frankenstein | A kapitány | Pszichoterapeuta: Melissa Hermann

Alphonse Frankenstein: Horgász Dezső

Justine | Juliette: Raffaella Lanci

Clerval hangja: Paul Wiehe

A bíró hangja: Otto Beckmann

Mary Shelley regénye alapján szabadon **színpadra alkalmazta:**

Otto Beckmann

Díszlet: Thomas Brunner

Jelmez: Góbl Gabriella

Rendezőasszisztens, sűgő: Noémi Palya

Díszlettervező asszisztense: Gabriella Góbl

Rendező: Otto Beckmann

Duna Művészegyüttes

A Duna balladái

(táncok és imák a Duna mentén, magyar nyelvű előadás)

A Duna mentén élő népek számára a Duna az életet jelentő, nyugalmat árasztó hatalmas folyam, mely természetéből fakadóan határoz meg sorsokat, megmaradásunk kötelező záloga. A Duna múlt és jelen gigázi tanújaként hidat képez nyugat és kelet között. A Fekete-erdőtől a Fekete-tengerig minden nép azonosul az embert próbáló és formáló nagy folyam-topossal, mely a kezdetektől fogva hatást gyakorolt hagyományos műveltségükre. Mi, magyarok a nemzeti tudatunk alapjelképeként tekintünk rá. A Duna a tisztaság és megtisztulás szimbóluma, erőt adó ihlető forrása megannyi művésznak. Stílusosan szólva, Dunát lehetne rekeszteni a róla szóló költeményekből.

A Duna Művészegyüttes 65 éves jubileumi évének zárására készült produkció címe – *A Duna balladái* – egyfajta romantikus költőiségre utal, de a ballada szó eredeti jelentésére: a tánra is. A Duna-menti népek táncaiból és zenéiből merítkezve éneklik, illetve táncolják el a dunai ember életérzéseit, a nagy folyamhoz kötődő rítusait.

Előadják: Duna Művészegyüttes és a Göncöl Zenekar

Közreműködik: StEfreM, Gera Gábor

Zenei szerkesztők: ifj. Csoóri Sándor, Bubnó Tamás, Bubnó Lőrinc

Zeneszerzők: ifj. Csoóri Sándor, Gera Gábor

Díszlettervező: Michac Gábor

Jelmeztervező: Túri Erzsébet

Fénytervező: Lendvai Károly

Táncmesterek: Csoltói József, Csoltóiné Szalai Márta, Farkas Máté,

Borbély Beatrix, Sáfrán Balázs, Szabó-Kenéz Enikő, Ónodi Béla

Tánckarvezetők: Soós Gyula András, Bonifert Katalin

Koreográfusok: Héglí Dusan, Juhász Zsolt, Mihályi Gábor

Rendező: Juhász Zsolt

*„A rakodópart alsó kövén ültem,
néztem, hogy úszik el a dinnyehéj.
Alig hallottam, sorsomba merültem,
hogy fecseg a felszín, hallgat a mély.
Mintha szivemből folyt volna tova,
zavaros, bölcs és nagy volt a Duna.”*

József Attila: *A Dunánál*

Anya

(magyar nyelvű előadás)

Stanisława Leszczyńska lengyel születésű volt. Bába a birkenai koncentrációs tábor szülészeti barakkjában. Az Anya Stanisława Leszczyńskáról, valamint azokról az anyákról és gyermekekről szól, akiknek pillanatok adtak arra, hogy együtt legyenek, hogy létezhessenek. Az Auschwitz-Birkenauban fogvatartott nőknek és gyermekeiknek állít emléket a darab.

„Egy alkalommal a lágerorvos arra kért, hogy tegyek jelentést a fertőzésekről, az anyák és az újszülöttek halálozási arányáról. Mondom, nálam ilyen nem volt, nem vesztettem el egyetlen édesanyját, egyetlen újszülöttet sem. Azt mondja, még a legjobb német egyetemi kórházak sem dicsekedhetnek ilyen statisztikával.”

Írta: Varsányi Anna

Előadja: Nyári Szilvia, Jászai Mari-díjas színművész

Zenei közreműködő: Farkas Rózsa, Liszt Ferenc-díjas cimbalomművész

Díszlettervező: Fodor Viola

Szcenikai vezető: Szalai József

Világításterv: Kehi Richárd

Jelmeztervező: Papp Janó

Haj: Kazi Balázs

Plakátfotó: Luthár Kristóf

Grafika: Varsányi Anna

Produkciós vezető: Nyári Oszkár

Rendező: Bereczki Csilla

Arany/metszés

(zenés irodalmi előadás magyar nyelven)

Az Arany/metszés rendhagyó irodalomóra színházi formában két színész és egy zenész közreműködésével. Az előadás célja, hogy közelebb vigye Arany János költészetét a fiatalokhoz – játékos, interaktív, technikai és zenei eszközök segítségével. A produkcióban vetítések, hangulatkeltő zenei effektek, koncentrációs játékok, kvízek és egy saját fejlesztésű videojáték is helyet kap. A közönség aktívan részt vesz az előadásban: pontokat gyűjthet, kérdésekre válaszolhat, együtt mondhatja vagy énekelheti a verseket.

A kerettörténet szerint „elveszett” Arany János *Civilizáció* című, két versszakos műve, amelynek sorait össze kell gyűjteni és helyreállítani. A játék során 64 pontot lehet megszerezni különböző feladatok, Arany-kvízek, valamint *A walesi bárdok* közös feldolgozása révén. A két színész folyton kilép a szerepből, közvetlenül megszólítja a nézőket, így az előadás inkább egy közös kaland, mint hagyományos színházi est.

Az előadás végén közösen áll össze a *Civilizáció* című vers szövege, amelyet zenés formában – énekelve, rappelve – adnak elő a résztvevők. Ezáltal a közönség nemcsak megérti, hanem szinte meg is tanulja Arany sorait, és átéli azok máig érvényes aktuális üzenetét. Az előadás közben említésre kerül Arany életrajza, balladaköltészete, a *Toldi*, és felvillan az a történelmi kor is, amelyben ezek a művek születtek.

Arany János *A walesi bárdok* című versének felhasználásával

szerkesztette: Nyári Oszkár és Horváth Kristóf

Szereplők: Bakondi Jászmin, Fenyvesi Krisztina, Kós Mátyás, Szalmási Áron

Zenei közreműködő: Szajkó Nándor
Fény: Kalóz István, Olajos Gergő
Zenei vezető: Baranyi Zoltán
Videóbejátszások: Simara László, Vida István
Grafika és mozgókép-animációk: Nyári Emma, Kehi Richárd
Játékrendezés, programozás: Samu Bence
Rendezőasszisztens: Rózsa Melinda
Rendező és produkciós vezető: Nyári Oszkár

Magyarországi Szerb Színház

Jednorog / Unikornis

(előadás szerb nyelven, magyar felirattal)

Igaz történet. Ezt a történetet kedves kolléganőnk, *Pesitz Mónika* színművész mesélte el. Az író, *Topolcsányi Laura* lejegyezte, a rendező, *Kargina Anasztázia* és *Lacko Alisa* színművész pedig színpadra varázsolta. Ez a mese arról szól, hogy a főhős nő találkozik egy szörnyvel, és kétségbeesetten küzd vele, mert nagyon akar élni. Ő bátor harcos, de a szörny ravasz és alattomos. A hős nő veszélyes útra indul, hogy megtalálja a varázsszert, amely képes legyőzni a szörnyet. Útja során különböző világokba jut, gonosz varázslókkal találkozik, akik megbűvölik, és mérgezett bájitalal itatják, ám végül felbukkan egy jóságos tündér, aki melléáll ebben a félelmetes küzdelemben.

És bár első pillantásra úgy tűnhet, hogy ez egy szomorúan végződő mese – hiszen a szörny mintha győzedelmeskedne a hős nő felett –, valójában csak a testét képes legyőzni. A hős nő lelke alámerül a varázstö vízébe, ott találkozik az Unikornissal, aki segít neki átkelni a tó túlsó partjára. Ott él azóta is, és onnan, a túloldaltól figyel minket. A hangját is halljuk, ha figyelünk rá.

Én, Károli Gáspár

(magyar nyelvű előadás)

Az *Én, Károli Gáspár* című darab *Károli Gáspár*, a magyar bibliafordítás úttörője életének legfontosabb pillanatait tárja a nézők elé, bemutatva azokat az emberi és történelmi kihívásokat, amelyekkel szembe kellett néznie. Az alkotás – *Tóth-Máthé Miklós* kortárs drámájának adaptációja – Károli hangján keresztül tárja fel azt az áldozatot és elhivatottságot, amely a magyar nyelvű teljes Szentírás megszületéséhez vezetett. Az előadás nemcsak a XVI. századi Magyarország szellemi és lelki világába nyújt betekintést, hanem megismerhetjük általa Károli Gáspár személyes vívódásait, elszántságát és hitvallását is.

A történet magával ragadó módon eleveníti fel, hogyan vált egy egyszerű prédikátor a magyar kultúra meghatározó alakjává, akinek munkája mindmáig hatással van nyelvünkre és gondolkodásunkra. Az előadás nemcsak történelmi tudásunkat bővíti, hanem mély emberi érzéseket is közvetít.

A produkció minden korosztály számára izgalmas és tanulságos lehet, hiszen egyszerre tiszteleg a magyar nyelv nagysága és Károli Gáspár hite előtt.

Szereplők: Kanda Pál, Bene Viktória Blanka, Pálfalvy Attila, Dégi János

Hangfelvételtől: Dévai Nagy Kamilla, Nagy Lóránt

Technika: Vásárhelyi Vince

Rendezte: Kanda Pál – *Tóth-Máthé Miklós* drámája nyomán

Szereplő:

Mónika: Lacko Alisa

Szerző: Pesitz Mónika –
Topolcsányi Laura

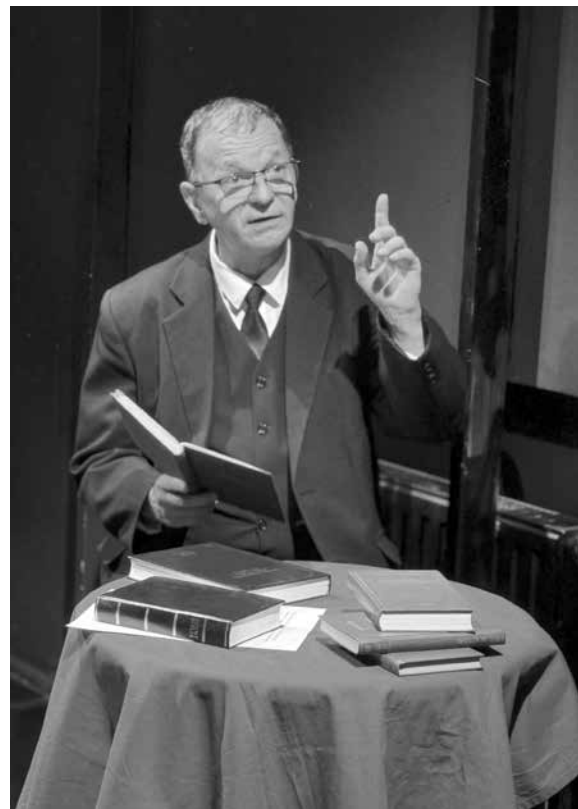
Szerb nyelvű fordítás: Csernik Árpád

Zeneszerző: Popović Dragović Irena

Jelmeztervező: Bakos Boglárka

Technika: Látó Márkó

Rendező: Kargina Anasztázia

У неділю рано... – опера / Vasárnap reggel – opera

(ukrán nyelvű előadás)

A kiemelkedő ukrán zeneszerző, Vitalij Kirejko operáját Olga Kobiljanszkaja azonos című novellája alapján írta. A zeneszerző születésének 100. évfordulója alkalmából bemutatott előadás a kárpáti-huculok életének drámai eseményeit eleveníti fel a múlt század elején, Ukrajna nyugati részén, a magyar határ közelében.

Egy nap a falu térségében, a Csabanica-hegy alatt egy cigány tábor állt meg pihenni, ahol cigány vezér, Rada felesége fiút szült. A születés örömét megzavarja a hír: a gyermek fehér bőrű, világos szemű. Rada árulást gyanít és megparancsolja, hogy öljék meg a feleségét és a csecsemőt. Mavra apja, Andronati azonban rábeszéli, hogy várjon reggelig. Azon az éjszakán altatóval itatja meg a cigányokat, a lányát elrejtí az erdőben, a gyermeket pedig gazdag parasztoknak adja. Az eszméletlen Mavrát a gazdag özvegy, Dubiha találja meg, és magához veszi, remélve, hogy a lány segít majd felnevelni kislányát, Tatyánát.

Húsz év telt el. Ez idő alatt Andronati titokban figyelte unokája sorsát. Mavra szeretettel nevelte Tatyánát, mint saját lányát. Amikor a lány nagykorú lett, arany fülbevalót ajándékozott neki, Turkinának nevezte el, és maga is elindult a hegyi kunyhóba.

Mavra fia, Hric, akit Andronati egykor a szomszédos faluba vitt, jóképű és szabadságszerető fiúvá nőtt fel. A vándorló vér nem hagyta békén, vándorlásra csábította. Nősülni készült, menyasszonya Násztya volt, de Hric mégis inkább a hegyi ösvényeken való utazást választotta. Az egyik ilyen utazás során megismerkedik Tatyánával, aki Mavrát látogatta meg a hegyekben. Közöttük szenvedélyes szerelem lobban fel, és titokban kezdenek találkozni.

Násztya árulást érez. Hric beismeri hűtlenségét. A lányt kétségbeesés fogja el, és segítségért fordul Andronatához, könyörögve, hogy hozza vissza szerelmét. Andronati figyelmezteti Tatyánát, hogy tartsa magát távol, mert Hricnek Násztját kell feleségül mennie. De Tatyana nem tud megbékélni a veszteséggel – megőrül, és Mavra jónőnél keres menedéket. Ott varázsitalt kap, amellyel visszacsábíthatja szerelmét.

Andronati elmondja Mavrának, hogy a fia él és meg kell házasodnia. Násztya és Hric esküvőjének csúcspontján megjelenik az örült Tatyana. Megitatja Hricet a mérgezett főzettel.

Szereplők:

Andronati: Vladyslav Fominych, Kijevi Opera szólistája

Mavra: Olga Doroshchuk

Hrits: Jaroslav Papajlo, a Lvivi Nemzeti Operaház szólistája

Tatyana: Daria Lytovchenko, a Lvivi Nemzeti Operaház szólistája

Anyja: Viktória Rudnik

Nasztka: Kseniia Yarova

Radu: James Caran

Továbbá a Novus Kórus és a Buló Művészeti Egyesület énekel

Zenei vezető, zongorakíséret: Iryna Shesterenko

Hegedű: Román Oszecsinszkij

Karmester: Silló György Béla

Koreográfus: Anastasiia Savenko

Rendezőasszisztens: Olga Doroshchuk

Rendező és díszlettervező: Lada Shylenko

A projekt főrendezője: Olekszandra Kormányos, a Magyarországi Ukrán Nemzetiségi Színház művészeti vezetője

Оперета Махала / Operett mahala

(zenés előadás bolgár nyelven, magyar felirattal)

Egy ízig-vérig bolgár darab, mely magyarul íródott. A címe bolgárul született meg, Bulgáriában játszódik, a szereplői bolgárok. Bolgár a lelkülete, a logikája. C. Nagy István darabja egy bolgár hegyi településen játszódik, ami kisebb a falunál, de nagyobb a tanyánál. Néhány ház, néhány család lakóhelye, pár kilométerre egy falutól, de nem részeként annak. Ezek a települések lassan kiürülnek, elnéptelenednek, eltűnnek a növényzet tengerében vagy felvásárolják vállalkozók és megpróbálják hasznosítani őket, de akkor is eltűnnek a régi valójuk. Ezeknek állít emléket ez az előadás. A darab konkrét szereplőkre íródott. Műfaja zenés előadás, amelyben egy operett betétdalai hangoznak el.

Szereplők:

Nő: Denica Darinova

Férfi: Julian Balahurov

Fü: Simon Attila

Írta: C. Nagy István

Fordította: Kjoszeva Szvetla,
Radosztina Angelova (dalszöveg)

Zene: Simon Attila

Plakát, látvány: Nagy Kiril

Rendező: C. Nagy István,
Hadzsikosztova Gabriella

Pécsi Horvát Színház

Totovi / Tóték

(groteszk dráma horvát nyelven)

Örkény István groteszk vígjátékában egy látszólagos falusi idill és egy távolban zajló, de a szereplők életére közvetlenül is ható háború világának ütköztetése látható. A vígjátéki helyzetek és a leegyszerűsített karakterábrázolás mögül felvetődik a kérdés, hogy egy háborús állapot szereplői a színpadon és a valós életben mennyire képesek irányítani, befolyásolni saját sorsukat. Ezt szem előtt tartva, továbbá a szerző előtt tisztelegve a tervezett színpadi megvalósításban egy Örkény eszméit közvetlenül megjelenítő, őt helyettesítő mesélő is hallható. Mivel a műben megfogalmazott gondolatok napjainkban különös jelentőségűek, a koncepció alapvetése, hogy a nézőket ezek folyamatos újraértelmezésére készítse a színpadi játékterekkel összefüggésben. A színpadkép ezért leegyszerűsítve és kevés elemmel jeleníti meg a játékteret, ami a néző képzeletében egészül ki a színészi alakítások, a hangkuliszszák és a narrációs elemek segítségével.

Szereplők:

Órnagy: Dejan Fajfer

Tót: Gyurity István

Mariska: Selena Andrić

Ágika: Vanja Čiča
Portás: Dominik Karaula
Fordító: Sokcsevits Dénes
Díszlettervező: Lengyel Péter
Jelmeztervező: Istvánfi Fruzsina
Rendezőasszisztens: Zsdrál Gabriella
Hang: Laurer Tamás
Fény: Specht Attila
Kellékes: Zsdrál Zsolt
Rendező: Bodonyi József

Pécsi Horvát Színház & Magyarországi Szerb Színház

Kume, gdje ti je pištolj? / Komámasszony, hol a stukker?

(vígjáték öt délszláv nyelven, magyar felirattal)

Szereplők: Gyurity István, Dejan Fajfer, Molnár Zoltán, Kákonyi Tibor, Csernik Árpád
Jelmez: Borbély Noémi
Díszlet: Prágai Tibor
Rendezőasszisztensek: Bacsi Katarina, Kargina Anasztázia
Rendező: Rusz Milán, *Jászai Mari-díjas*

Görgey Gábor azonos című darabja egy abszurd, fekete humorral át-szótt társadalmi szatíra, amely az emberi félelem és hatalomvágy természetét vizsgálja. A történet a mi esetünkben egy zenés színház próbatermében játszódik, ahol a rendezőnél van a „stukker” – vagyis a pisztoly –, mely a hatalom, a félelem és az emberi alá-fölrendeltségi viszonyok szimbólumává válik. A darab során a szereplők egymást váltogatva próbálják birtokolni a fegyvert, hogy fölényt szerezzenek a többiek felett. Így válik a játék az emberi természet torzképévé, ahol a civilizált viselkedés mögül előbújik az ösztönös agresszió. A mű egyúttal politikai parabola is: a hatalom birtoklása és elvesztése örök körforgás. A darab nyelve szellemes, gyors ritmusú, tele szójátékokkal és ironikus fordulatokkal. A néző egyszerre nevet és szorong, mert a helyzetek ismerősen emberiek, és időszerű kérdéseket vetnek fel a hatalom, a félelem és az erkölcsiség kapcsolatáról.

Romano Teatro

Képtelen tükörkép!

(zenés tragikomédia magyar nyelven)

Egy gazdag ember, aki eszközként használ másokat, elszegényedik, utcára kerül. És elkezdődik a harc – vagy játék? – a túlélésért... Mindez humorba ágyazva, zenében oldva... Az előadásban a hajléktalanok lelkülete jelenik meg. Egy tükörkép.

Szereplők:

Bokshi (gazdag, majd hajléktalan): Horváth Zsolt
Rodino (ispán, majd hajléktalan): Kiss-Simon Gergő
Mária (kurva): Horváth Adrienn
Szedra (jósno): Macsinga Ildikó
Hamulet: Molnár László György
Írta, zenéjét szerezte és rendezte: Horváth Zsolt

Urartu Örmény Színház

A szaszuni járat

(magyar nyelvű előadás)

Mit keres egy ókori hős egy repülőtér tranzitvárájában, a késések, boarding passok és duty free parfümök között? *Diramerján Artin* most bemutatásra kerülő darabja az örménység klasszikus, ismerős legendáját emeli ki az eposzok világából, és teszi élénk a váróterem műanyag székeire. Az elveszett harcos itt nem ellenséges seregekkel küzd, hanem wifi jelszót és töltőt keres, miközben a hangosbemondó prófécia-akat suttog késő járatokról és korunk abszurd valósága telibe találja. Vajon egy újabb, jól kifundált, közösségi médiás performansz tanúi vagyunk, vagy tér és idő összegabalyodott? Ki is valójában Szaszuni Dávid? Szerepjátékos, marketingzsonglőr, szélhámós – vagy tényleg egy időutazó tévedt közénk? És egyáltalán, kik vagyunk mi a legenda szövetében és valóságunkban?

Az egyfelvonásos satíra játékosan és élesen kérdez rá arra, mit kezdünk ma a legendákkal. Van-e helye egy eposznak a szuperhős-franchise-ok és az algoritmusok médiázájában, vagy minden mítosz csak addig él, amíg lájkolják? A darab humorral és iróniával ütközteti az örök történeteket a jelen felszínes tempójával, miközben finoman provokál: talán nem is a legendák halványultak el, hanem mi felejtettünk el hinni bennük.

„A szaszuni járat – *Én vagyok Szaszuni Dávid*” premierelőadásként szerepelt a Jelenlét Nemzetiségi Színházi Fesztivál programjában.

Szereplők:

Szaszuni Dávid: Hajós Szilárd
Istenalak: Tóth András
Négyfejű sárkány: Goszpat Győző, Csárháti Bertalan, Szüti Péter, Marcell Márk – Illés Dániel
Srác a tranzitban: ifj. Diramerján Artin
Civil nyomozó: Sörös Miklós
Pultos, Parfümárus lány: Libor Laura
Tranzit Security: Hédl Szabó Dániel
Kar, Reptéri személyzet: Langó Bernadett, Sziráky Gábor, Langó Nikolett
AI: Haik Viktória
Írta és rendezte: Diramerján Artin Hovhannesz Tumanjan műve alapján
Társrendező: Kovács Olga

Vertigo Szlovák Színház

Ako sa nebát hadov / Nem félünk a kígyótól

(szlovák nyelvű előadás, magyar felirattal)

Egy isten háta mögötti szanatóriumban három koros hölgy egy szobába kerül, az üdülőhelyen ugyanis nincs több szabad szoba. A közleke-

dés kora délutánra megszűnik, nincs más választás, másnap reggelig egy szobán kell osztozniuk. Egyetlen támaszuk az üdülőhely alkalmazottja, Karcsi.

Zuzana Križková szlovák dráma- és forgatókönyvíró a Vertigo Szlovák Színház amatőr társulatának írta ezt a műfajilag nehezen besorolható darabot. Van benne öröm és bánat, könnyek és nevetés, ironia és őszinteség, múlt és jelen – hol vidám, hol szomorú... De mi köze van mindehhez a kigyónak?

Szereplők:

Anika Horváthová 1.: Miroslava Kováčsová

Anika Horváthová 2.: Záluszkí Ildikó

Anika Horváthová 3.: Tóth Mária

Karcsi: Lampert Csaba

Kiara: Sebők Dóra

Dramaturg: Onodi Daniela

Asszisztens, sűgő: Styevó Stella

Fény: Niederkirchner István

Hangeffektek, hang: Kunszt Gergő

Szerző: Zuzana Križková

Rendező: Garajszki Margit

VHV Petrovec – Vajdasági Szlovák Színház

Prisahám na vlastnú mat! / Anyámra eskűszöm!

(szlovák nyelvű előadás, magyar felirattal)

Az előadás a családi kapcsolatokra, traumákra, konfliktusokra és a különböző nemzedékek közötti dinamikákra összpontosít. Emellett a szétesett családok, a diszfunkcionális kapcsolatok és a szűlők és gyermekek közötti bonyolult kommunikáció témájával is foglalkozik. A Biljana Srbljanović szerb származású drámaíró és dramaturg Családi történetek című drámája nyomán készült darab humoros és drámai elemeket egyaránt használ a családokban előforduló konfliktusok bemutatására. A szereplők gyakran erős érzelmi helyzeteknek és különféle belső küzdelmeknek vannak kitéve, ami mély betekintést nyújt a családi élet különböző aspektusaiba.

Szereplők: Simona Sikora, Milan Hemela, Mia Majerova, Jan Sklenar

Szerző: Biljana Srbljanović

Fordította: Vladislava Fekete

Zeneszerző: Jaroslav Zima

Fény: Peter Čanji

Díszlet: Zvonimir Pudelka, Jan Bohuš, Ondrej Mištec, Branislav Červení

Grafika és látványterv: Lukaš Sikora

Közreműködtek: Marina Dirova, Petra Topoljska, Alexander Makovnik, Kristian Križan, Denis Francisti, Branislav Čeman, Jan Bujzaš, Samuel Koruniak.

Rendezés, dramaturgia, adaptáció: Svetlana Gaško

Az író cigány

Száz éve született Lakatos Menyhért

Lakatos Menyhért 1926. április 11-én látta meg a világot a Cigánypárizsnek nevezett vésztői cigánytelepen. Miután befejezte középiskolai tanulmányait, 1954-ben a nagykőrösi népi kollégium általános mérnöki szakán végzett, és a szeghalmi járási tanács igazgatási osztályvezetője lett. 1955-62-ben Szarvason és Nagykőrösön dolgozott üzemmérnökként, 1964-től a Cigány Téglagyár igazgatója volt. 1966-tól jelentek meg írásai a békés megyei lapokban. 1969-től a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai kutatócsoportjának ciganológiai munkatársaként tevékenykedett. 1970-ben Londonban a Cigány Világszövetség elnökhelyettesévé választották. 1973-tól szabadfoglalkozású író. 1988-tól a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetségének elnökévé lett, de 2007-ben bekövetkezett haláláig számos magyarországi cigány társadalmi és kulturális szervezetben tevékenykedett. Írásait rendszeresen közölte a *Romano Nyevipe* – amelynek egyik alapítója volt – és a *Cigány Kritika* – amelynek szerkesztőségét is vezette –, valamint a *Rom Som*, de más folyóiratoknál is ünnepelt szerzőnek számított. Írásainak népszerűségére mi sem jellemzőbb, mint az, hogy néhány művét a nagy érdeklődésre tekintettel többször is kiadták. A Füstös képek például már az ötödik hazai kiadásánál tart, s csaknem harminc nyelvre lefordították.

A hazai cigányság kulturális életében és a magyar kultúra terén szerzett érdemeiért 1976-ban Füst Milán-díjat, 1976-ban és 1993-ban József Attila-díjat kapott, 1986-ban a Munka Érdemrend Arany fokozatával, 1991-ben a Magyar Köztársaság Aranykoszorúval díszített Csillagrendjével, 1999-ben pedig a Magyar Köztársaság Babérkoszorújával ismerték el. Film-forgatókönyveket, meséket és színdarabot is írt, versekkel is foglalkozott.

Születése századik évfordulójára egy **Varga Ilonának** (Cigányfélóra, 1993) adott interjújával emlékezünk.

– Én nem cigány írónak tartom magam, hanem író cigánynak. A műveim az egységes magyar irodalmon belül vannak. Annak, hogy ezt most cigány írta vagy nem cigány írta, nincs jelentősége. Az, hogy írásaim cigány vonatkozásúak, azért van, mert én magam vagyok cigány. Könyveimet nagyon sok nyelvre lefordították: németre, franciára, angolra, szerb-re, lengyelre, fel sem tudom mind sorolni. A legtöbb könyvtárban csak a katalógusban lehet elolvasni a könyveim címét, mert maguk a könyvek a könyvtárban sincsenek meg, ellopták onnan is a kötetemet. Mindenki úgy jut hozzá, ahogy tud. Magam is kölcsönöztem úgy ki a könyvemet, hogy nem vittem vissza, mivel már nekem sem volt belőle egy darab sem.

– A gyermekkori emlékek azok mindig szépek, bár ha visszagondolok, elég fura világ volt akkor, hiszen gyermek én az 1930-as években voltam. A szüleim kereskedők voltak, anyám az új zománcedényeket cserélte tollra, és ebből üzletelt. Apám meg lóval kereskedett, mindig volt lova. Valami csurrant-cseppent mindig. A cserekereskedelem úgy ment, hogy anyám, mindig élelmet kért mellé, és a családot abból tartotta el. Maga a kereskedés tőkéje olyan kis pénzösszeg volt, hogy abból nem lehetett elkölteni semmit. Apám, ha egy lovat megvett, azt följavította, s abból mindig másik lovat akart venni, tehát az sem azért volt, hogy a család felélje. A parasztember sem ette meg a kapáját, neki meg ugyanaz volt a ló, mint amannak a kapa. Egy szerszám, amivel dolgozott, amivel keresett valamicskét.

– Megírtam én ezt. Szerencsés-szerencsétlen véletlen volt az. Nekem járnom kellett iskolába, elemi iskolába... Anyám 1903-ban végezte el a hat elemi, ami nagyon nagy iskola volt akkor. Az országnak még legalább a fele ugyanis analfabéta volt. Nemcsak a cigányok – azok majdnem száz százalékgig –, de a parasztemberek fele is írástudatlan volt. Szántani, vetni lehetett, megtanulták azt egymástól, hát nem érezték szükségét, hogy iskolájuk legyen. Az én szüleim, főleg az anyám akarta, hogy én azért tanuljak. Nem az volt a célja, hogy valamikor ez vagy az legyen, csak az, hogy

– A nagy könyvosikereknek – úgy hiszem – mindig a személyes átélés, az érintettség a titka. A tapasztalatszerzés pedig ebben a témában, Menyhért bácsi esetében, már a gyerekkorban kezdetét vette...

– Ilyen nehéz körülmények között hogyan került mégis arra sor, hogy a gyerekeit taníttatni tudja?

valami olyan legyen a kezemben, amiből megélek, s nem járok el koldulni, se lopni vagy a börtönbe. Nem olyat teszek, amit a törvény tilt, hanem emberségesen megélek. Az ő vágya az volt, hogy valamiféle iparos legyek: vagy kovács, vagy asztalos, vagy fodrász. Ilyen tervei voltak. Olyan körülmények között éltem, ahol a gyerekek azért szabadok voltak, mint a kiscsikók, akik vadménesbe születtek. Hát én is rossz voltam a többiekkel, akik nem jártak iskolába. Rettentő bánatos voltam mindig az iskola miatt, mert nem szerettem odajárni, jobb szerettem a barátokkal csavarogni... Úgy kezdődött, hogy elvittek vadászni, és ott meglóttek. Lelőtt a vadász-társaság elnöke, aki az ottani állami iskolának igazgatója volt. Abban az időben is voltak alapítványok. Ezeknek volt lehetőségük ahhoz, hogy a jobb tanuló gyerekeket, akik érdemesek rá, kiválogassák, s egyet-kettőt – szegénységi alapon – eljuttassanak a középiskolára vagy valamiféle szakiskolára. Ezt most úgy hívják, hogy ösztöndíj. Nos, így kerültem én az iskolaigazgatóhoz, hogy ne vegyék el a fegyvertartási engedélyét, mert akkor sem volt szabad emberre lőni. Jóvátétel címén megígérte anyámnak, hogyha visszavonják a bírósági följelentést, akkor engem szegénységi alapon középiskolába juttat. Akkor én már ötödikes voltam, és anyám boldog volt tőle, így lemondtak mindenféle jóvátételi fizetésről, s az igazgatónak is megmaradt a fegyvertartási engedélye. Engemet pedig, amikor elvégeztem a hat elemi, gimnáziumba küldtek. Persze ez a szegényalap eléggé relatív volt, mert csak a tandíjat nem kellett fizetni, de minden mást igen. Úgy kellett kinézni a gimnáziumban, mint a főszolgabíró fiának vagy a nem tudom hány ezerholdas földbirtokos gyermekének, vagy éppen a báróénak. Az volt a követelmény, hogy mindig tisztességes ruhában, szépen, tisztán, elegánsan kellett megjelenni. Kötelező volt még a nyakkendő viselése is. Ez a családot nagyon megterhelte, elég sokan voltunk.

– Mit jelent ez az „elég sokan”?
Hányan voltak testvérek?

– Kilencen. Anyámnak tizennégy gyermeke volt, de kilencen voltunk az élők. Ebből aztán később tizenhét éves korában meghalt egy nagyobb lány, aztán az a bátyám, aki a legidősebb volt, meghalt vérmérgezésben. A végén maradtunk hatan, öt lány meg én. Nálam idősebbek is voltak. Ők már akkor dolgoztak, s az egész család tulajdonképpen arra keresett, hogy én tényleg elegánsan, tisztán járassak iskolába. Azt hiszem, semmit sem vártak érte, tán még boldogok is voltak tőle, hiszen a cigányok közül addig senki sem járhatott – az egész faluból is nagyon kevesen – gimnáziumba. Tehát a falu előkelősége... Azt hiszem anyámnak egyetlen vágya volt, hogy belőlem okos, művelt ember legyen.

– Miért volt ez neki ennyire fontos?

– Abban a közegben – azzal együtt, hogy a szellemi szintjük borzalmasan alacsony volt – nagyon tisztelték az okos és értelmes embereket. Ott is megvolt a rangja az okosságnak. A műveltség egy külön kategória volt, ebből valóban nem volt sok, sőt egyáltalán nem volt. Na, de ha véletlenül ilyesmi mégis előfordult, akkor arra nagyon felnéztek. Akkoriban minden cigány gyerek – a velem egykorúak, de az idősebbek is – barátom volt. Eljártunk egymáshoz esténként, egy ilyen porozó, sötét putrivilágba, ahol a kora ősztől kezdve tavaszig a világon semmi nem volt, csak sötétség, hideg, nélkülözés és nyakig érő sár. Egymáshoz mentünk esténként tanyálni, mesét hallgatni, miegymást... A putrikba volt két vacok, ilyen maguk tákolta fekhely, ülőfelszerelés. Még nem voltak székek, asztalok, hanem volt egy ilyen mosóteknő, azt például kihúzták az ágy alól, és a vendéget ráültették. Jól emlékszem, hogyha bementem valamelyik barátomhoz, akkor az anyukája – barátomnak az anyja – levette a fejkendőjét, lerázta és leterítette a vacokra, hogy arra üljek. Ez nagy tiszteletadás volt. Szerettek az idős emberek, és akiknél az volt a szokás, hogy gyerekeket, nőket a társaságba nem engedtek be, engem mindig beengedtek. Ha véletlenül ott voltam, akkor hívtak, hogy gyere csak fiam, ülj le! Tőlem kérdeztek meg idősebb emberek olyan dolgokat, amiket ők nem egészen értettek. Azt, hogy én iskolába jártam, gimnazista voltam, az egész falu tisztelte, nemcsak a cigányok. 1944 decemberében kirúgtak a gimnáziumból. Ak-

kor már más volt a világ, már itt voltak a németek, és a fasizmus a tetőfokán, a nyilas rendszer volt hatalmon. Akkor már mindenkitől, akire rá lehetett fogni, hogy büdös zsidó, büdös cigány, büdös kommunista és még sorolhatnám, megtisztították az iskolákat. Ez a haza eladó volt, a vevő meg finnyás volt nagyon. Tehát igyekeztek... Semmi okot nem adtam rá, kitűnő tanuló voltam végig. Tudtam, hogy honnan indultam el, és volt bennem hiúság is nagyon sok. Nem akartam hátrább kerülni, alatta lenni senkinek. Így is cigány voltam, amit azzal próbáltam kompenzálni, hogy kitűnő tanuló legyek. Ezt egyes tanárok tisztelték is bennem. Barátaim között is volt, aki tisztelte. A diákok nagy részében azért az irigység munkált, és nekik még így is büdös cigány voltam. Jól emlékszem, hogy például mindenkinek kijárt a fiatalúr megszólítás, és a pedellus bácsi, aki ott az iskolaszolga volt, minden diákot így is szólított, csak énnekem sose mondta. Nekem mindig úgy szólt, hogy „Hé, gyere csak ide!” Érezteték velem, ha még nem tudtam volna, hogy csak bolond cigány lehetek. Ezt nem tudtam, nem akartam megengedni sem magamnak, sem másnak. 1945 után elindultak Magyarországon bizonyos mozgalmak, és 1947-ben népi kollégista, tehát NEKOSZ-os lettem, Így kerültem Nagykőrösre, ott végeztem az általános mérnöki tanulmányaim egy részét, a másikat meg az egyetemen. Hat gimnáziumi év nagyon sokat jelentett ahhoz, hogy a tudásért, az ismeretlenért küzdjek és menjek. 1953-ban végeztem, mint mérnök. Hivatalban dolgoztam sokáig, az akkori tanácsoknál, anyakönyvvezető is voltam, eskettem. Sokáig egy igazgatási osztály osztályvezetője voltam, majd a járási tanács osztályvezetője. Később nyílt nálunk egy gépjávitó nagyüzem és ott helyezkedtem el. A főnököm, bár csak hat általános iskolát végzett, de jó párttag volt. Ő volt a főmérnök, de magát a műszaki részt nem tudta létrehozni. Amikor helyesbíteni kellett bizonyos dolgokat, s mentek a főmérnökhöz, akkor egyből azt mondta: menjetek a cigányhoz, majd ő megmagyarázza. Másfél évig hallgattam, aztán a végén már nem tudtam lenyelni. Mindenki tudta, hogy én cigány vagyok, a barátaim is cigányként ismertek, én sosem tagadtam a cigányságomat, de ahogyan ezt ő mondta, az olyan lenéző volt, annyira kompromittáló volt, hogy tovább nem tűrhettem. Azt mondtam, hogy főmérnök úr, én cigány vagyok, nincs ellene semmi sem, de ahogy ön mondja, az egy más dolog, és azért jó lenne, ha inkább értene a dolgokhoz. Egy idő után elmentem onnan és más munkakört kerestem. Ez 1964-ben volt, akkor kezdtem a téglagyárban.

– Nem volt ez olyan nagy ötlet, mint gondolod, mert tudniillik az elődöktől – az ott élő cigányok őseitől – a tégláégetés nem volt távol. Valamikor ez volt a kenyéradó munkájuk. Értettek is hozzá. Abban az időben én már nős voltam, gyermekeim voltak. Volt egy házunk is, de mivel a gyerekek nőttek s nagyobb lett az igényük, szerettük volna átépíteni a lakást. Volt is pénzünk hozzá, mert nagyon sokat dolgoztam, s a feleségem igen takarékos volt. Építkeztünk volna, de nem volt téglá. Nem kaptunk, mert csak jegyre adták. Az egyik beszélgetés alkalmával a sógorom mondta, hogy mit akarsz te téglát venni, vetünk mi téglát neked. Mondom: jó, hát vessetek téglát és kifizetem az árát. Igen ám, csak hogy amikor elkezdték, akkor már nem hatan, hanem harminchatan voltak. Mindenki dolgozni akart, így indult el az egész. Amikor aztán már teljes gépesítéssel, normálisan termelt az üzem, akkor jogot formáltak rá, és elvették tőlünk. Ezt megírtam az *Akik élni akartak* című regényemben. Sokáig bántott, és még ma sem tudom elfelejteni, mert ha akkor ilyen tragédiák nem következnek be, elindult volna egy olyan folyamat, aminek révén a cigány népcsoport is megpróbálhatott volna gazdája lenni valaminek, a saját munkájának. Ki tudta volna termelni saját magának a létalapját, nem szorult volna arra, hogy a társadalom eltartsa. Ezek lehetőséget biztosítottak volna arra is, hogy művelődjenek, fejlődjenek. Én ott egy iskolát is létrehoztam, és az analfabetákat megtanítottam írni-olvasni. Négy év alatt volt, aki hat általánost végzett el. Kötelező volt nekik a tanulás, és szerettek is tanulni. Egymás közt voltak, lehetett hatni rájuk, mert érezték, tudták, hogy

– És hogy került oda, hogyan jutott eszébe, hogy cigányoknak szervez téglagyárat?

mindez értük van. Természetes, hogy bántott a dolog, hiszen az életemet bizonyos mértékben kettétörte. A családi életem is felbomlott, mert a feleségem másképp gondolkodott, mint ahogy én. Sok szemrehányás volt, azért hogy „persze, mert a rokonaidnak, a cigányoknak elvetted a pénzét”. Ebből törés lett. Egy ideig bírtam, túrtem, de egyszer csak fogtam magamat és eljöttem Pestre, otthagytam a családot.

– Tehát a család és a munkahely is egyszerre, nagyjából egy időben szűnt meg. Teljesen új életet kellett ezután kezdeni?

– Teljesen. Amikor eljöttem Pestre, itt én teljesen ismeretlen voltam. Akadt ugyan néhány barátom, akik már akkor is neves emberek voltak, és ezeknek a segítségével sikerült elhelyezkednem. Akkor nem volt olyan nehéz itt elhelyezkedni. Először a Vörös Csillag Traktorgyárba kerültem diszpécsernek, de mivel azt az állást pár hónap múlva megszüntették, elkerültem a nyomdába, és ott is műszaki területen dolgoztam. 1969 őszén a minisztertanács rendelete alapján a Magyar Tudományos Akadémiának cigányfelmérést kellett készítenie. Engem valamikor 1969 őszén meghívtak az Akadémiára, és ezeket a felméréseket, cigánykutatásokat végeztük. Azt hiszem, öt évig dolgoztam az Akadémián.

– Menyhért bácsi, ha jól tudom, már ezelőtt elkezdődött valamiféle politizálás, egy óvatos, csendes érdekképviselet...

– Nem volt itt semmi se, az az igazság. Én kavartam itt elsőnek valamiféle vihart 1967-ben vagy 68-ban ezzel a téglagyári dologgal. A televízióban ment az Ebédszünet című rovat, Balogh Mária vezette. Amikor már nem volt mit csinálnom, akkor írtam egy levelet oda is, hogy jöjjenek ki, nézzék meg... Tényleg megvizsgálták, megnézték ezt a dolgot, s elítélték ők is, amit velünk tettek. Ez aztán adásba került, s akkor jött a postás lihegve, hogy tanító úr – mert engem tanítónak hívtak –, itt jön a posta. Nem én hozom, hanem kocsival hozzák. Tizenöt-tizenhatezer levelet kaptunk, és ezekben egyértelműen elítélték a helyiek magatartását, az egész tortúrát, amit velünk tettek. Munkát ajánlottak, tömeges munkát. Üzemektől, magánemberektől, különböző vállalatoktól jöttek a levelek, hogy akár száz embert is szívesen munkaviszonyba vennének.

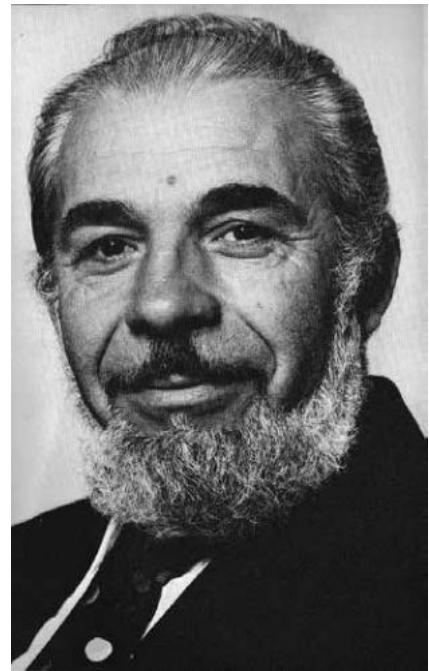
– Érdekes ez a szolidaritás...

– Igen, a politika nagyban hallgatott róla. Akkor még nem volt Magyarországon ez a cigányokkal szembeni acsargás. A politikának voltak különböző tervei, akkor már beindult egy szociális lakásépítés is...

– Az 1961-es párthatározat után. De azért ez meglehetősen felemás volt.

– Igen, ezek C-lakások voltak. Ez nem cigány lakást jelentett, hanem csökkentett igényű lakást. Elég sokszor felvetődött, nagy határozatai voltak erről a pártnak, de valójában nem volt meg, vagy nem úgy ment a végrehajtás. Ami már akkor is lényeges volt, az iskola, de azzal nem foglalkozott senki sem. Nagyon sok gyereket nem tudtak beiskolázni, rengetegen voltak, akik túlkorosak lettek, lemaradtak. A körülmények is olyanok voltak. Ez ma sem változik sokat, tehát ma is vannak gondok. Akkor azonban egyáltalán nem volt kiút. Amikor feljöttem Budapestre, találkoztam néhány cigány személlyel. Ez volt a kezdete annak a cigánypolitikának, ami aztán Magyarországon megindult és még ma is tart. Amikor éveken keresztül az Akadémián dolgoztam, annak egyik osztályát Szelényi Iván vezette. Nála is, vele is dolgoztam. Később perbe fogták, kiutasították az országból, s én még akkor is ott dolgoztam, vagyis ott voltam munkaviszonyban. A felmérés, amit kutatásként végeztünk, tulajdonképpen egy száraz statisztika volt, szociológia lett. Engem nem egészen elégített ki, az irodalmat ugyanis én mindig szerettem. Már gyermekkorban is. Még verseket is írtam. Amikor Konrád György lent volt nálunk a téglagyárnál, akkor megkérdezte: nem szoktam leírni ezeket az itteni történeteket? Mondtam, hogy de, és adtam neki egy ilyen novellát, ami nagyon tetszett neki. Szerette volna, hogy adjuk ki, de én tiltakoztam ellene. Később, amikor már itt, Budapesten dolgoztam, különböző folyóiratoknak is írtam szociológiát, de ezek mellett egyre jobban vonzott a szépirodalom. Nagyon sok apró elbeszélést írtam, amit csak úgy betettem a fiókomba. Tudni kell, hogy velem volt a két lányom, és a nagyobbik akkor már gimnazista volt itt, Pesten. Rengeteg barátja, barátnője, iskolatársa volt, és ezek sokat jártak

hozzánk. A Virágárok utcában laktunk Budán, egy gyönyörű szép villában, amiért havi bérletet fizettünk. Két szoba volt, gyönyörű kerttel. Odajártak a lányok, játszottak, beszélgettek, szórakoztak. Én épp nem voltam idehaza. Engem 1970-ben ugyanis beválasztottak a Cigányok Világszövetségébe. Londonban volt ez, de a meghívást nem adták ide az Akadémián, csak fél év múlva. Függetlenül attól azonban, hogy én nem lehettem jelen, megválasztottak a világszövetség tagjának és a szervezet egyik bizottsága vezetőjének. Többször meghívtak, de nem engedtek ki, csak valamikor úgy három év múlva. 1973-ban elmehettem Párizsba, a világszövetség egyik konferenciájára, ami egy hónapig tartott. Később elmondta a lányom, hogy amíg nem voltam itt, olvasták az Új Írást – volt egy ilyen folyóirat – s abban egy novellapályázatot. A lányom meg a barátnői mindig szeretettel nyaggatták a fiókomat, és tetszett nekik, amiket írtam a cigányokról. Kitálták, hogy egy ilyen novellát elküldenek. Amikor hazajöttem, jött a postás, hozott egy levelet az Új Írás emblémájával. Kibontottam, és volt benne egy piros csekk, amely hatezer forintról szólt. Az nagyon nagy pénz, egy embernek háromhavi fizetése volt akkor, amit a Lapkiadónál be lehetett váltani. Írtak mellé egy levelet is, hogy nagyon köszönik, csodálatos volt a novellám, ez nyerte a nagydíjat. Nekem meg fogalmam sem volt róla, hogy miről beszélnek. Akkor a lányom odajött és nézte, hogy mi ez, és elkezdett örülni. Boldog volt. Mondta, hogy: apu, ne haragudj, mi küldtük be az egyik novelládat, és ez nyerte meg a pályázatot. Na, elég az hozzá, hogy én is örültem, mert komoly anyagiakat jelentett. Nagyon drága volt az albérletünk, a fizetésem meg kevés. Sokat kellett mellette dolgozni. Nem irodalmat, hanem más munkákat végeztünk. Nem csak én voltam így, ebben benne volt *Daróczi József* és sokan mások is. Szóval jól jött ez a kis pénz. Aztán egy hét se tellett bele a megjelenéstől, s valami huszonöt-huszonhat levelet kaptam különböző folyóiratoktól, újságoktól, hogyha van még novellám, küldjek – és nekem volt. Valamikor 1974-ben kaptam egy levelet a Magvető igazgatójától, *Kardos Györgytől*, hogy menjek be hozzá. Egy napot is kitűzött, hogy hány órára. Nagyon kedvesen bevitt az igazgatói szobába, leültünk, beszélgettünk, és sok mindenről kérdezősködött, sokat tudott rólam. A végén rátért arra, hogy szeretné, hogyha egy nagy lélegzetű könyvet írnék a cigányokról. Úgy meglepődtem, hogy az első szavam az volt, hogy nem. Azt mondta, hogy most ne döntsük el a dolgot, hanem hogyha majd esetleg úgy gondolom, hogy hajlandó vagyok, akkor szóljak, és megírjuk a szerződést. Mindenki azt mondta nekem, hogy te teljesen hülye vagy, vannak, akik beadják a kéziratot és kidobják, nem is foglalkoznak vele, neked meg felajánlanak fizetéstől kezdve mindent... Hogyhogy nem vállalod el? A végén annyira meggyőztek, hogy pár hónap múlva ismét bementem a Magvetőhöz. A titkárságon mondtam, hogy szeretnék az igazgató elvtárral – akkor még elvtárs volt – beszélni. Abban a pillanatban beengedtek hozzá, és elmondtam, ha még fennáll az ajánlata, akkor megpróbálhatom. Azután nagyon erőteljesen nekiálltam, ahogy első regényhez illik. Azt hiszem, három hónap múlva a regény már készen is volt. Ez volt a története az első könyvemnek. Egyáltalán nem voltak olyan vágyaim, hogy én valamikor is író legyek. Szerettem az irodalmat, és inkább olvasni szerettem, mint írni. Az írás az türelmes, az megtart mindent, és a papír nem beszél vissza sem. Ezért ültem le írni én nagyon sokszor annak előtte is, hogy még nem voltam irodalmár. Azelőtt is írtam novellákat, miegymást, mert a belső feszültséget, ami bennem volt, olykor-olykor le tudtam velük vezetni. Így kezdik más emberek is a belső feszültséget egy pohár vagy egy féldeci pálinkával levezetni, aztán lassanként rászoknak. Hát, ez is olyan volt, aztán lassanként maga az irodalom is olyan lett, mint a kábítószer: ha igazából megfertőzte az embert, nem lehet belőle kikecmeregni. Az irodalom is ilyen, ha az ember megmérgezi vele kicsit magát, aztán az egész élete ebből telik, erre szenteli az életét.

Csígy László felvétele

„Az apám járt itt egykoron”

Pável Ágoston kötődése a Szentgotthárd környéki szlovénekhez

A szentgotthárdi gimnazista Amália nővérel (1901)

Idén ismét megemlékezünk az első magyarországi szlovén hivatásos tudós, Pável Ágoston évfordulójáról.¹ 1886. augusztus 28-án – 140 éve – született *Vashidegkúton* (ma: *Cankova*, Szlovénia) és 1946. január 2-án – 80 éve – halt meg *Szombathelyen*. Élete hatvan évéből negyvenötöt Vas vármegyében, abból huszonhatot Szombathelyen töltött. Itt volt tanár, könyvtáros, néprajzkutató, múzeumszervező, a Vasvármegyei Múzeumok Barátai Egyesülete és a Vasi Szemle című folyóirat megalapítója. Szombathelyen írta kétkötetnyi verseit. Itt teljesedett ki nyelvészi és műfordítói tevékenysége. Dr. Pável Ágoston életműve kulturális örökségként szerepel Szentgotthárd, Szombathely Megyei Jogú Város és Vas Vármegye Értéktárban is.

Szentgotthárd és a környező szlovén falvak csak hatvan kilométerre vannak a vármegyeközpontról. Ezért Pável Ágoston gyakran látogatott el az ottani szlovénekhez adatokat gyűjteni a tanulmányaihoz, de rokon és baráti szálak is kötötték a vidékhez. 1897 és 1901 között a szentgotthárdi gimnázium diákja volt. Ez idő alatt rábatótfalui rokonainál lakott. Apja, Pável Iván és annak öccse, János, az ottani szabónál inaskodott. Pável János az iparos lányát, Zrim Magdolnát vette feleségül. Leszármazottai ma is Szentgotthárdon élnek. Pável Ágoston 1931 őszen írt egy verset erről a kapcsolatról,² amelyből részleteket idézünk:

És apám jutott az eszembe,
ki vagy ötvenöt éve itt,
ez ökörnyálas kis faluban
ütötte csapra balga, dús reményeit...
... és elindultam
egy vándorlegény kihűlt lábnyomán
a kenderhajú, öreg legendák után...
A falu túlsó szegletén
egy vén iharfa állt elém;
... s fájó szívemre permetezte
a kérge alá bujt meséket
egy vidám, daloló legényről,
ki valamikor erre járt.

Egy másik versében, amely egy évvel korábban keletkezett, a szentgotthárdi kisdíák is feltűnik, amikor a városban járva belesett egy kerítés mögé.³

¹ Folyóiratunkban eddig nyolc cikk jelent meg róla, amelyek visszakereshetők honlapunkon. <https://nemzetisegek.hu/nem-kereso.php>

² Az apám járt itt egykoron. Rábatótfalu 1931 őszen. In: Pável Ágoston, *Vak völgy ölen így zsolozsmázok*. A Nemzedékek kiadása. 1933. Elektronikus változat: Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2017 <https://www.mek.oszk.hu/16600/16647/16647.htm>

³ Régi sarjuk illata. Szentgotthárd, 1930 őszen. In: Pável Ágoston, *Vak völgy ölen így zsolozsmázok*. A Nemzedékek kiadása. 1933. Elektronikus változat: Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2017 <https://www.mek.oszk.hu/16600/16647/16647.htm>

A fiatal házaspár (1914)

Belül labdázó gyermekhad zsibong.
Magam is köztük: kis pufók deák,
üdén, mosolygón, lelkes inalásban
a régi méta, a palánk felé.

Benkő Irénnel 1914. április 14-én a szentgotthárdi Nagyboldogasszony-templomban kötött házasságot. *Dombóváron* kezdték el közös életüket, mivel Pável Ágoston 1913 óta az ottani gimnáziumban tanított. Csak 1920-ban sikerült közelebb költöznie szülőföldjéhez. Az év májusában nevezték ki a szombathelyi leánygimnázium tanárává, majd 1933-tól haláláig a fiúgimnáziumban tanított. Szombathelyről vonattal utazgatott Szentgotthárdra, a környező falvakat pedig gyalog vagy szekéren járta be. 1922-ben – hogy megismerje a nyílttűzhelyű konyhákat és azok berendezését – *Rábatótfalu* mellett *Apátistvánfalva*, *Orfalu* és *Permise* házait is felkereste. A helyiekkel közös szlovén nyelvjárása megkönnyítette a munkáját. 1927-ben megjelent tanulmánya nemcsak néprajzi értekezés, de terminológiai szótárt is rejt.⁴

Az 1940-es években a szlovén falvakban és a szomszédos magyar községekben még szokás volt télen rigászni. A fenyőrigó borókabogyóval táplálkozik, ezért az urak kedvelt étke volt: megsütve, csemegeként tálalták fel asztalukra. A szegény népnek a rigófogás és -eladás jövedelemkiegészítést jelentett a téli hónapokban. Pável Ágoston tanulmányának értékes része, hogy a rigófogás egész folyamatát két nyelven írta le, apátistvánfalvi szlovén nyelvjárásban és magyarul.⁵

Adatgyűjtését nemcsak az segítette, hogy beszélte a helyiek nyelvét, hanem az is, hogy a helyi tanítókkal és plébánosokkal barátkozott. Legjobb barátja a felsőszölnöki *Kühár* János plébános volt, aki szintén a Murántúlon született (a Tišina melletti *Gradišče* faluban). Az ő közvetítésével vásárolt felsőszölnöki almát, mézet és facsemetéket. Ezen a településen 1940-ben még egy erdőt is vett, amelyben boronafalú nyaralót tervezett építtetni. Ez a terve 1946 januárjában bekövetkezett halála miatt nem valósult meg. Pedig 1945 novemberében a szombathelyi kórházból felsőszölnöki almát kért Kühár János plébánostól, attól remélve gyógyulását.

Emlékét őrzi a szlovének lakta vidéken az 1956-ban róla elnevezett felsőszölnöki kultúrház, a felsőszölnöki Pável Ágoston Vegyeskar, a 2017-ben az Országos Szlovén Önkormányzat épülete előtt felavatott mellszobra, a szentgotthárdi Pável Ágoston Helytörténeti és Szlovén Nemzetiségi Gyűjtemény (1986-tól) és egy lakótelep is a városban.

M. Kozár Mária

⁴ Nyílttűzhelyű konyhák a hazai szlovénoknál. A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Tárának Értesítője. 4. sz. Budapest, 1927. 129–144.

⁵ Rigászás a Vendvidéken és az Őrségben. A Néprajzi Múzeum Értesítője, 3. sz. Budapest, 1942. 141–163.

Pável Judit édesapja portréját ajándékozta a róla elnevezett kultúrháznak Felsőszölnökön 1956-ban

Péntek Orsolya

Piacenza

Az Itt is istenek vannak – csavargókönyv kimaradt fejezete

Az idő olykor összesűrűsödik, mint a méz az üveg alján, gyantás, borostyán színű, kemény kristályos szerkezetté válik, amelyben megáll egy-egy délelőtt vagy délután, mint ahogy a rovarok bennrekednek száz meg ezer évekre a szilárd fa-gyantában.

Aki már látott ilyen fura, a természet gyártotta preparátumot, nehezen felejt el: romlatlan a bogár az arany tömbben, még élőnek látszik, pedig nyolcvanöt-millió vagy százmillió éve élt.

Ugyanígy marad benne az időben egy pár perces séta egy havas téren át, vagy egy alkonyi eső, amely áprilisban kapja el az embert a Rómain, amikor átra-gyognak a napsugarak a vízen.

Ottmarad aztán az emlékezetben a kihűlt, kristályá szilárdult pár perc, és az ember utána azt mondja: ilyen volt ez a január, mindig esett a hó, a HÉV-től jöttem a téren át, lassan alkonyodott, a padot, ahol máskor üldögélni szoktam, vastag hóbunda fedte, és csönd volt a hó alatt.

És igen, ilyen volt az az április, szeszélyes, halványzöld, langyos eső esett rám a biciklin, és sütötte a fejemet a nap.

Nem tudom, milyen volt az a június, amikor Pármában és Piacenzában kóbo-roltam. A leginkább esős és hűvös.

Ilyen volt az a reggel is, amikor az olcsó szállodából kiléptem.

Cellám volt, nem szobám: priccs, kemény matrac, ócska, kopott szék, az ágy felett nyíló keskeny ablak, szürke falak, mosdó, lepattogzott zománcú zuhany-tálca, elvékonyodott törülközők, épphogy meleg víz. Pár lépést tehettem csak, az ágytól a fürdőfülkéig és vissza, s fektemben elértem kinyújtott karral a szintén szürkére festett ajtót.

Mégis szerettem ezt a szobát, amelynek ablakából a sima, nagy díszkavicsok-kal kirakott utcára láttam estefelé. Úgy alkonyodott, ahogy a borzalmas regé-nyekben írják, a kék fátyol lassan, finoman terült rá a városra, a közeli park fái egyre sötétedtek, míg végül csupa sejtelem lett a világ, és felgyúltak az utcalám-pák fényei.

Sokáig maradtam így, az ablakban, emlékeztem rá, hogy egykor a pécsi Tom-pa Mihály utcát néztem augusztusi alkonyatokkor, még az élet előtt, ugyanígy az ablakpárkányhoz szegeződve, mozdulni képtelenül.

Nem kellettem az estébe akkor sem, most sem. Kilencévesen értettem meg, hogy nem kellünk a világba, a világ nélkülünk is létezett és nélkülünk is létezni fog, több ezer, több százezer, több millió éve fennállt, mire megszülettünk, és jó eséllyel utánunk is fennmarad, mi pedig nem maradunk fenn, annyira sem, mint a modellező nagybátyám borostyánba dermedt több százezer éves rovarjai, ki tudja, honnan szedte őket. Körülötte mindig ilyen tárgyak voltak, borostyán-ba zárt szarvasbogarak, tenyérszi, élő csiga az erkélyen, ugróegér és lókoponya.

Ezen az utcán itt, gondoltam kilencévesen Pécsen, végigmegy majd egy gye-rek, olyasmi mint én, le lesz verve neki is a térde, őt is kiküldik majd a boltba, ő is találkozik majd a szomszédasszonnyal, aki svábul beszél, ő sem fogja majd ér-teni a sváb németet, végül nehezen csak megérti, hogy a néni a kenyeret kérdezi, hogy megjött-e a kenyér aznap reggel. Amikor majd az történik, én már megö-regedtem és meghaltam, és az utca, ha át is építik némely házát és sváb helyett valami más nyelven beszélnek is majd, és arrébb is költözik a közért, ugyanez az

utca lesz, az alkonyat ugyanígy száll majd le lassan, percről percre elsötétítve a világot, és a lámpák is így gyulladnak majd ki azon a ponton, amikor a sötétség eléri a kritikus szintet, és nem fogom látni, soha többé nem fogom látni sem a pécsi utcát, sem a Duna-partot Pesten ugyanebben a pillanatban, amikor a nyári alkony végigterül a két part mentén, a város közönyösen siet majd haza, mint ahogy a háború után azonnal elindult mindenki a dolgára, és amikor meghal egyikünk, ugyanígy indulnak másnap az élők a dolgukra, akik nézik helyzetünk is az alkonyodó ég alatt az utcát és a Duna felett feszülő hidakat.

Amikor ezt gondoltam kilencévesen, néma csönd volt a házban, nagyanyám a kertben tett-vett, talán locsolt, a közeli Milan vendéglő még nem nyitott ki, a hatos úton megállni látszott épp a forgalom; egyedül voltam az ablakban és egyedül a világon istennel, aki van vagy nincs, de létéről semmiképp sem tudhatunk olyan biztosan, mint a magunkról vagy az utcáról itt, az orrunk előtt.

Különösképpen nem féltem – inkább tágulni kezdett a világ és vele az én. Dehát azonos vagyok az utcával és a kerttel, a szomszéd házzal és a sváb néni-vel, a hatos úttal és a Milan vendéglő vendégeivel, a részekkel is, gondoltam, nélkülem nincsenek és én sem vagyok nélkülük, különben hogyan látnám belül a világot.

Akkor a nagyanyám rezzengett fel, nagyot csattant a veranda ajtaja, a léghuzattal bejött a frissen szedett paradicsom illata.

Ott, Piacenzában valaki énekelni kezdett az utcán, elhallgatott, aztán újra kezdte, non ho l'eta; előbb ironikus volt, amennyiben lehet ironikusan énekelni, aztán szívzaggatóra váltott, egy pillanatra elcsendesült, mintha túlzónak érezné, aztán újrakezdte, egész más, halk hangon.

A világ folyamatosan beszél hozzánk, de ennek a nyelvnek alig néhány szavát értjük. Most, hogy már mondatokat is értek, és rövid bekezdéseket is, odaszólok a kilencéves önmagamnak, vissza az időben – az időben, ami nincs –, hogy Piacenzában majd többet fogsz tudni.

Látom magam, ahogy kilencévesen hátrafordulok, és megkérdezem nagyanyámat, váratlanul, magam sem tudom, miért, hol van Piacenza.

– Észak-Olaszországban – mondja meglepődve, a keze földes, úgy tartja maga elé, a fürdőszoba felé haladva, hogy még véletlenül se érjen hozzá semmihez útközben.

Több mint három évtizedig nem jutott eszembe az a pécsi este, és hogy megkérdeztem nagyanyámtól, hol van Piacenza.

A város, ahol most vagyok.

Nyolc körül kelt fel a nap, a napfény a szemembe süt.

Jól aludtam. Észak-Olaszországban mindig jól alszom, álomtalan alvással, és éhesen és könnyű fejjel ébredek.

Tudom, hogy van egy presszó pár lépésre a szálloda bejáratától. Ahogy kilépek, egyenként érzem a spárgatalpú cipőm alatt a díszburkolat öklömnyi kavicsait, a közeli park cédrusillatát és a kora reggel éles napfény-ízét. Szombat van, alig járnak az utcán.

A presszó már kinyitott, a vas asztalok és székek keszokusza módon szóródnak szét az utcán, amelyet fél szélességben elfoglalnak.

Felismerem a borostyánpillanatot, azt, amikor beragadok itt az állandóságba, az első kávé és a cornettóm felett ülve, a vállamon a citromsárga napfényrel, amely melegíti a tarkómat és a hátamat.

Máskülönben a városok, főleg itt, Észak-Itáliában mind emlékeztetnek Pécsre.

A katedrálissal szemben ülök le egy kiálló kő peremre, oroszlánok őrzik ezt is, mint a bari Szent Miklóst, vagy a genovai San Lorenzót. A bari oroszlánok kis, kopott figurák, inkább látszanak kutyának, de a genovaiak valóban félelmetesek.

A piacenzaiak valahol a kettő közt. Fogadjuk el őket. De oroszlánként legfeljebb kettes alák.

A székesegyházat Maria Assuntának, a mennybe vitt Máriának szentelték és Santa Giustinának, azaz Jusztinának, de nem a padovainak, ami logikus lenne ilyen közelségben, hanem az antiochiainak.

Valami oka mindig van az ilyesminek. Egy város védőszentje néha mindent elmond a városról, annak lelkületéről, babonáiról, temperamentumáról, múltjáról és jövőjéről. A védőszent olyasmi, mint a névválasztás: ómen.

Firenze Szent Jánosé, a keresztelőé. Korábban Marsé volt, de az a Mars két-arcú, emlékezzünk csak, amikor ernyedten alszik Vénusz, Simonetta Vespucci ironikus mosolyának fényében, fegyvereit elvették a szerelmi csatározás után és pimasz darazsak dongják körül a Vespucci asszony nevébe rejtett darazsokra – vespákra – utalva.

Firenze ez: a marsi férfienergia Szent Jánossal szelídítve, a János-i szent kérhetlenség a szerelmes Marssal szelídítve, a város, amely örök egyensúlyban áll, a városom, amelyet magammal viszek, amerre járok, mint ahogy magával vitte ükapa is.

Pécs védőszentje, gondolom, míg járatom a szemem a piacenzai oroszlánokon, jelenleg ugyan Szent Mór, de eredetileg Szent Péter volt – ki más lenne azé a városé, amely Róma és a dél előretolt bástyája a hiperboreusok földjén, és amely jobban hasonlít erre itt: Piacenzára vagy épp Firenzére, mint Magyarországon bármely városra.

Ülök a téren, a piacenzai téren, kávéillatot és frissen sült péksütemény szagát hozza felém a szellő. Úgy tűnik, ha lefordulok balra, a Jakováli Hasszánhoz jutok majd; feljebb, csak most nem látszik a teret körbeölelő házaktól, ott kell lennie a dzsáminak, mint ahogy Firenzében a piac mögött a pécsi buszállomás van és a Medici-kápolna mögött Sopianae római városfala.

Érzésre indulok el a helyi múzeum felé a kihalt mellékutcákon. Hihetetlen a csend.

Nem nézek a térképre, Botticellihez megyek, bízom az ösztönömben. Miatta jöttem Piacenzába. Van itt egy tondója.

Csak átfutok a múzeumon, egyenesen a képhez megyek, amelyen mesterséges aranyfény ömlik el. Mária arca az örök Botticelli-arc, de a kezek, azok mások, mint a többi tondó megnyújtott kora reneszánsz kezei, anatómiailag tökéletesek, finoman formáltak, és tökéletes a kar, Szent János pedig igazi gyerek, álmos négyéves, akinek keresztje a toszkán táj fái felé dől, alighanem elfelejtette, hogy tartania kell.

Botticelli szokásos angyallényei itt élnek, olyan valóságosak, mint én magam.

Pedig meghalt, aki festette, ötszáz éve. Halott a modellje is, aki hol Vénusként, hol Máriaként tekint ránk, hol Flórává alakul, majd újra Vénusszá, halott a kis Szent János is, elpusztult a tondón látható fa és leomlott talán a csúcsos hegy is a kép háttérében, szétfoszlott Mária kék köntöse, és a rózsák még azon ősön elhullottak, ötszáz éve, és harminc éve tél jött a pécsi rózsákra is, ki tudja, kinyíltak-e újra és kinek.

Mégis: mi az a jelenlét, ami összeköt Botticellivel, a kilencéves önmagammal most, a kétezerhúszas években és az ezerkilencszáznyolcvanas években előre Piacenzával három és fél évtizeddel azelőtt, hogy odaérnék?

Honnan emlékszünk a nyelvekre és arra, hogy dédanyánk, akit nem ismerünk, milyen ízt szeretett, és mennyit szenvedhetett ez a festő itt a Madonna nyakával? Az egész kép tökéletes, a nyak nem az. Érzem az idegességét és tudom, miért döntött úgy, hogy nem semmisíti meg a rebbenő szépséget azért, hogy ez a részlet is tökéletes legyen; valamit valamiért, ha újra kezdi, megöli a képet, ha úgy hagyja, lesz benne egy hiba. Úgy hagyta, amiért, ha lehet, még jobban szeretem.

Geiger György

Szomszédok

avagy

Jelenetek egy akácfából

Családi házban lakom. Ezáltal vannak közvetlen, csak egy jelképes kerítéssel elválasztott szomszédaim. Délről is, meg északról is. Most a délről szólnék.

Negyven évet ugrunk vissza az időben. Akkor lett beköltözésre kész a házunk. Így lettünk mi, azt hiszem így helyes, az északi szomszédok. Egy igazi teljes család élt mellettünk: feleség, gyerek nagyszülők, csirkék és tyúkok. A családfő a Laci volt. Velem egyidős. Ha jól emlékszem, óvodába is együtt jártunk (hetvenötévvvel ezelőtt). Sofőr lett. Miniszteri sofőr. Olyan miniszteré – postaügyi –, amilyen manapság már nincs is. Egy hatalmas fekete kocsival vitte magasrangú terhét mindenfelé, fontosabbnál fontosabb helyekre – gondolom. Azt viszont tudom, hogy időnként haza is jött a hatalmas, öt méter hosszú Mercedesszel, miniszter nélkül. 1978 táján ez a kocsi igen feltűnő jelenség lett volna bárhol a világban, de itt, a terepjárótanpálya-szerű Táncsics Mihály utcában különösen az volt. És én még bele is ültem, mi több, utazhattam is vele. Leginkább akkor, amikor Lacinak a Rádió környékén, a belvárosban volt jelenése. Rendkívüli módon élveztem a luxus limuzin kényelmét, mivel így nem kellett méretes hangszereimmel átbumliznom a városon. Az első Zsiguli ekkor még csak távoli, délibáb-szerű álmom volt az életemben. A valóság a gyerek volt, a feleség meg a ház. No meg a déli szomszéd a Mercedesszel. Sok minden hiányzott

még akkor, de a kocsinál is jobban hiányzott a telefon. Erre csupán egy tízéves ígéretem volt. A miniszter sofőrjének viszont volt készüléke. Addig-addig voltunk észak–déli jószomszédjai egymásnak, mígnem megegyeztünk. Egy kedvező ajánlatot tettem, és így egy úgynevezett „kil”-telefon boldog használója lehettem. Ez azt jelentette, hogy Laci eleve „iker”-telefonjáról – mert neki is csak az jutott – kézi átkapcsolós módon én is jutottam egy kis telefonmorzsához. Így tudtam revideálni a Posta évtizedes hitegetését telefonügyben. Ez, az „iker-kil” jellegű megoldás egyébként egyfajta leágazása volt a vészes lakáshiányt feloldó al- és társbérletes korszaknak. Egyik változat sem volt problémamentes, de azt meg kell valljam, hogy az igen gyakori vonalkimaradás, vonalhiány korántsem volt annyira kellemetlen, mint a bizonytalan ideig foglalt mellékhelyiség esete lehetett a társbérletben.

Na de minden véget ér egyszer, mondá a bús borongós – egykor ideiglenesen betiltott – örökzöld dal is. És valóban! A legvidámabb barakk megingott, majd összedőlt.

A társbérlettel, foglalt vécével, „kil”-telefonnal, postaügyi miniszterrel együtt a sofőri állás is megszűnt. (Talán csak a Mercedesz maradt „okosban” – valamely okos magántulajdonaként.) Így aztán, Laci sofőrnek új terve született, ami az egész család vidékre költöztetését vonta maga után.

A szomszéd ház eladó lett, és hamar új gazdára lelt. Így most már az újonnan érkezettek lettek déli szomszédaink.

Ők is egy hagyományos – talán egy-két fokozattal magasabban rangsorolható – családot alkottak. Felsőfokú végzettségű szülők: tanárnő és légi térképészként működő mérnök, valamint az elragadó nagymama, Anna néni, svábos akcentusával és a bájos leánygyermek. Továbbá tyúkok, csirkék és még kacsá is. Mindennek, mindenkinek jutott hely. Nagyház, kisház, pince, kertvégi tyúkól. Csak a kacsá kényyszerült társbérletbe a tyúkokkal.

Hamar nekiláttak környezetük csinosításának. A kertjük, benne a látványos sziklakerttel – amelyet szakemberek terveztek – bármely kúria ékessége lehetne. Ennek tükrében különösen furcsa volt, (első jel!), amikor egyik napról a másikra eltűnt az udvarukból a még „történetem előtti” időkből itt maradt helyi látványosság, egy nagyjából tizenöt méter magas, példás arányú lucfenyő. Kérdeztem is Józsi, a szomszédot – minden „él” nélkül –, hogy miért kellett eltüntetni a környék egyetlen „óriásfenyőjét”. Erre közömbös tárgyilagossággal azt válaszolta, hogy kivágatták, mert a tűlevelek összeszemetelték az úszómedencét. Végül is, valóban jó, ha egy úszómedence tümentes, de azért megjegyeztem – némi malíciával –, hogy milyen jó igazodási pont lehetett a légi-térképészeknek. A következő évben egyébként már a medence sem volt meg, tönkrement. Biztosan nem a fenyőtűskék hiánya miatt, de ezt már nem firtattam.

Eddig a régmúlt. Most jön az az epizód, ami miatt belekezdtem ebbe a szomszédolós történetbe. Nagyjából tíz évre tekintünk vissza.

Kertjeink dunai – mindkettőnknek nyugatra eső – oldalán a közös kerítésünk utolsó szakasza derék magasságúra épült meg. Okát nem ismerem, de ily módon kitűnő alkalmat kínál a társalgásra anélkül, hogy átmennénk egymás telkére. Cserepes fedése pedig lehetőséget ad, hogy egy kancsó bor és három-négy pohár is rákerüljön. És rákerült. Semmiségekről, közömbös dolgokról beszélgettünk jóízűen. Ismerkedtünk egymással. Ám egyszer csak, amikor a hangulat szinte idillikusnak tűnt, Józsi és felesége, Erzsi azt találták kérdezni nagy egyetértésben, hogy „NEM KÉNE EZT A FÁT – és az én domboldalamat uraló, a hintaágyamat árnyékoló, naponta megcsodált évszázados akácfaóra mutattak – KIVÁGNI?!” A kérdés olyan volt számomra, mint egy bomba becsapódása – békeidőben. Drámai süket csönd követte a felvetést. A békák is elhallgattak a hínáros Dunában.

Kis idő elteltével, amikor már leülepedett bennem a szavak nyers értelme, teljes apátiában és száraz torokkal csak annyit mondtam: „ELŐBB VÁGATOM LE A BAL KAROMAT, MINT KI EZT A FÁT”.

Elsendesedtünk. A bor elfogyott a szó megfagyott. Így ki-ki elvont a „rezidenciája” felé.

Most – mikor visszaemlékszem a hajdan volt csendes-éles pengeváltásra – merül fel bennem a kérdés, hogy vajon nem volt-e válaszomban valami burkolt számításféle, hiszen jobbkezes vagyok...!?

Azóta szó sem esett erről a fal menti kvaterkázásról. Hosszú távon – úgy gondolom – nem maradt tüske (még egy lucfenyő úszómedencébe aláhulló tuskéje sem) a felekben. Sok-sok év után is jól megvagyunk egymással mi, észak-déli szomszédok.

Mostanában azonban történt valami. Az én öreg, százéves akácfámmal kapcsolatos. Ennek a fának van egy, a korát nem titkoló, ám szinte erejét fitogtató robusztus törzse, és balról-jobbról egy-egy méretében alig karcsúbb több mázsás ága (vagy karja?).

Egyik nap a baloldali – amely éppen Józsi szomszéd felé ágalt – teljes hosszában ráhanyatlott közös kerítésünkre. A szakadék felé lógott élettelenül és látszólag sértetlenül.

Rögtön belém villant az évtizeddel korábban elhangzott bal karommal kapcsolatos mondatom és szinte vele együtt belém nyílt a fájdalom. Azonnal intézkedtem, hogy hamar túl legyek rajta. Hívtam egy brigádot, akik – hirdetésük szerint – „alpin” módszerrel felvértezve hajlandóak segíteni. Nagy szakszerűséggel és kitűnő szerszámokkal gyorsan, és fájdalommentesen amputálták az általam negyven éve féltve őrzött akácfa erőtlenül lógó bal karját. A brigád – kérésem szerint – kimentette a *fakar* kb. két méteres szálfegyenes részét és elültették a kertem akácfa közeli szegletében. Nem azért, hogy meggyökerezzen – bár mit lehet tudni egy ilyen mesebeli fánál – hanem, mert elképzelem szerint pompázatos tartópillére lehet majd egy hozzá méltónak talált szobornak. (*Lettt!*)

A déli szomszédok – Erzszi és Józsi – megnyugvással és szolid örömmel vették tudomásul a történeteket, amely úgy ért szomorú véget, hogy nem igazán szomorú és végül, ha jól belegondolok...

Senki sem lakott jól, de a káposzta megmaradt – töltött káposztává nemesülve.

Utóirat:

A napokban érkezett egy örömteli hír számomra. Kerek – túlságosan is kerek – születésnapom alkalmából rendezek – rendezhetek – egy kiállítást fotográfiáimból a helyi galériában.

Első gondolatom volt, ha létrejön a kiállítás abban előkelő szerepet kell, hogy kapjon a százéves, negyven éve fegyelmezetten modellt álló, és folyton változó arcát mutató akácfa. Nagyon megérdemli, mert még most, csonkítottan is őrt áll a Duna-parti rézsű meredek partján, máig túri a nyugati szelek itt zabolátlanul érkező támadásait, és ami nagyon fontos: nem bánja, ha archiválom a látogatóival együtt töltött legintimebb pillanatait.

Már címet is találtam az összeállításnak: *Jelenetek egy akácfából*. Kisé meglepő, de nem kívánom különösebben megindokolni. Talán csak annyi, hogy nemrég láttam Bergmann ikonikus filmjét, a *Jelenetek egy házasságból* címűt és mély nyomot hagyott bennem.

(2023)

Hol a pokolban lehet ez a Hansi?*

1956. szeptember 16., vasárnap késő este volt. Nemrég harangoztak. Előbb négy érceset a kis-, majd tíz öblösebbet a nagyharanggal, halkán, ahogy ilyenkor szokás, csak diszkréten jelezve az idő múlását. A félig leszakadt redőny résein beleselkedő hold félkaréja megcsillant a réz kávédaráló fogantyúján. Paradicsommártás, sült-füstölt kolbász és pirított hagyma elegyének ínycsiklandó, langyos illata terjengett az apró konyhában. Teréz nem rakta el a délben főtt ételt. Minek? Tudta, hogy az urának az lesz az első, ha hazajön. A sparherd előtt görnyedt a kopott, kék sámlin és kukoricát morzsoló másnapra az állatoknak a lába közt álló kiskosárba, amit még Hansi apja font a patakparti fűzfa vesszőjéből. Inkább még most, ne kelljen korán reggel vacakolni vele. Már nem sok maradt a tavalyiból a padláson, talán az utolsó előtti kosárral hozta le az ura reggel.

Hamarosan itt a törés ideje – gondolta bosszúsan –, és előtte még a szüret is. Süthetek megint egy vájdling lángost a sok ingyenélőnek. Nem szerette a kukoricatörést. Kezd hideg lenni már olyankor, az ember keze meg majd odafagy a kukorica szárához. Volt egy nadrágszíjnyi, de elég hosszú parcellájuk az akácokban, a Gete alatt, amit még Hansi örökölt a szülei után, de többnyire azért csak ő művelte. A férfiaknak elég a bánya, meg műszak után a fröccsözés a Fölsőben. Na, ja! Jobbára a nőkre marad a szőlős, a kukorica meg a krumplikapálás is – gondolta magában zsémbelve. Persze ez teljesen azért nem volt igaz. Váratlanul elmosolyodott, ahogy egy piros szemű csövet pillantott meg a földre szórt kupacban.

De jó lesz ez a húgomnak! Erre hamarabb odatalál a gólya – jutott eszébe, és rögtön félre is dobta a kredencre, a réz mérleg jobboldali serpenyőjébe. Kicsit ki is billent a mérleg csőre ahogy a balban is megmozdultak a súlyok. Holnap megyek hozzá, meg kell beszélünk a kukoricatörést, elviszem neki. Úgyis régen pletykáltunk egy jót. Máriék már nyolc éve próbálkoztak elkeseredetten a gyermekáldással, de sehogy sem jött össze nekik. Nem tudom, nálunk jött a Szepi, amikor mi akartuk. Kivel lehet a baj? – gondolta. A Franz sógor, amilyen nagyhangú, nem hiszem, hogy vele. Mondjuk az is igaz, hogy amelyik kutya ugat, az nem nagyon harap.

A csutkából időnként rádobott néhányat a tűzre. Túl hideg ugyan nem volt még, de ezzel főzött, fűtött és világított is magának. Villanyt nem kapcsolt. Minek? A tűzhely platnijából kivett középső karikán kikandikáló fény éppen elég volt ehhez a munkához. A kék, levesestányér formájú, zománcos lámpabúráról lelógó légyapapír pár pillanattal korábban ejtett rabul egy nyárról itt feledkezett rovar. Zizegő haláltusája még hallatszott az esti csendben. De az asszony ezt nem hallotta, hát nem is zavarta. Feje az álmoságtól időnként előrebillent mellkasára, szeme le-lecsukódott, de a harang alig hallható két rövid kongására újra megriadt, és most már tényleg aggódni kezdett.

Uristen! Jól hallottam? Már fél tizenegy? Hol a pokolban lehet ez a Hansi? – dohogott. Minden vasárnap elmegy a Fölsőbe zsugázni, de kilenc körül azért általában hazatalál. Aztán, hogy csak nem jött, lassan visszatért előbbi gondolataihoz, Máriához, a kukoricatöréshez, az egy szem fiához, aki már az igazak álmát aludta a belső szobában.

Saját szobája van – büszkélkedett magában –, nem minden bányászcsaládban van ám ilyen. Akad, ahol hat, hét gyerekre jut egy lyuk, rosszabb esetben a szülőkkel együtt. Hansiék is hárman voltak testvérek. Az egyik öccse, az idősebbik, a Franz, az a finneknél harcolt, aztán Németországban maradt a háború után, a másik meg, a kisebbik, nagyon fiatalon esett el valahol az oroszoknál. Ott védte a hazát huszonkét évesen. Nem is tudtunk meg róla semmi közelebbit. Vajon hol

* Részlet a szerző most készülő regényéből

van eltemetve? Van-e egyáltalán sírja, vagy csak elkaparták valahol az út szélén, az árokban? Szegény Georg, emlékszem rá, jóképű, jólelkű gyerek volt, csak kicsit talán banga, olyan magának való. De azért nekem is tetszett. Talán jobban is, mint a Hansi – vallotta be magának. A szomszéd Teri még tegnap is könnyes szemekkel emlegette. Lehetett valami köztük akkor régen. Mintha Hansi mondta is volna egyszer nekem, vagy csak a faluban hallottam? Mondanak itt annyi mindent. De ezekről a dolgokról már senki nem beszél.

Van ott egy szép gyerek, a kicsi Georg. Mennyi is lehet most? Annyira már nem is kicsi, lassan végez az iskolában. Á, a Hansi öccséhez nem lehet köze. Ő már több mint egy éve bezsuppolt, mikor a baba megszületett. Alighanem halott is volt akkor már. A gyerek apja, az aztán egy mihaszna ember. Csak iszik egész nap, mint aki tüzet nyelt. Nem lesz hosszú életű, az biztos. A múltkor is talicskán tolták haza a kocsmából.

Mi akkoriban, mikor ezek a fiúk bevonultak, már házasok voltunk és a kis Szepi is megvolt, ezért a Hansit szerencsére nem vitték el katonának. Pedig ő is ment volna, amilyen nagy természete van. Na, és a Franz, arról most is csak olyat hallani onnan kintről, hogy jobb is, ha semmit. Nem fog az már megváltozni soha. De ha erről van szó, a Hansi rögtön letorkollja az embert, hogy „mit tudsz te erről”? Sosem emlegeti a testvéreit, pedig biztosan hiányoznak neki. Persze ezekről a dolgokról senki nem mer beszélni.

Alig tíz éve annak, hogy szinte mindenről mi, svábok tehattünk. De itthon egymás közt azért lehetne rájuk emlékezni, nem? Hányan veszték oda, hány asszony siratja még ma is a férjét vagy a fiát. És hány svábnak kellett mennie a háború után? Kitelepítés, internálás, málenkij robot. Ki bűnös, ki nem? Az a rohadt politika! Miért nem hagyják az embereket békében élni? Mi mindig csak dolgoztunk, mit az állat. A szüleim, a Hansi szülei meg azoknak a szülei is és azoknak a szülei is. Hát tehetünk mi róla, hogy az a Mária Teréz annak idején ide rakott minket? Azt a kicsit is irigylik tőlünk, amit száz év alatt összeszedett a két család?

Ösztönszerűen, belülről és valóban is megrázkódva rázta le magáról ezeket a fájó gondolatokat. Próbált inkább a szívének kedvesebb dolgokra koncentrálni.

Ők négyen voltak testvérek a húgával és két bátyjával. Az egyik fiú, a mi Franzink, pesti ember lett, a többiek meg itt élnek Csolnokon. De egyikük sem ágrólszakadt. „Pesti ember” a bátyám, ezt sem sokan mondhatják magukról – dagadt az amúgy nem túl dús keble. A legtöbben a falu határán alig jutnak túl. Legfeljebb Dorogra vásárolni vagy a hivatalba mennek. Pont tegnap járt itthon a Franz, hogy hívjon minket a szüretre, mert hiába lett városi, azért a szőlője meg a pincéje csak hazahúzza. Kispesten azért nincs ilyen. Hogy örül, ha csomagolunk nekik valami disznóságot. Pesten ilyet nem kapni. Valamit sutyorogtak a Hansival kinn a gangon mikor bagóztak, de nem akarták elárulni mit. Biztos olyan férfi dolog. Legyenek vele boldogok! Itt Csolnokon amúgy egy kicsit mindenki rokon. Wan si ti Resi und ti Rosi efn Staariegl niedehocke prunze, noche rinns pe de Treifaldigkeits szopor zam. Ha Rézi és a Rózi leül pisilni a Staariegl nevű dombon a Szentháromság szobornál összefolyik. Helyi szólás arra, hogy többnyire mindenki rokon a faluban (legalábbis apám így mondta).

Tavaszi zöldfélék

A modern konyha számos olyan növényi alapanyagot fedez fel, amiből egykor levest, főzeléket készítettek, vagy csak úgy magában, esetleg köretként fogyasztották. Az egykor szegények eledelének tartott zöldfélék ma keresett vitaminforrások. Klasszikus, „régijű” és meglepő íz kombinációkból kínálunk válogatást.

Zöldborsóleves

Hozzávalók:
50 dkg bio zöldborsó,
1-2 szál fehérrépa és sárgarépa,
1 zöldségleveskocka, 1 mk. cukor,
1 csokor petrezselyem, só.

A borsót megtisztítjuk, héját megmossuk. A répát, fehérrépat vékony hasábokra vágjuk. A zöldségeket a leveskockával kevés vízben feltesz-szük főni, a borsó héját egy kisebb lábosban sóval, cukorral szintén megfőzzük. Miután minden megpuhult, a héjáról leszűrt vizet is hozzáadjuk a leveshez. Apróra vágott petrezselyemmel tálaljuk.

Salátaleves

Hozzávalók:
2 fej saláta,
2,5 dl tej,
4 ek. liszt,
fél dl étolaj,
1 gerezd fokhagyma,
só, 1 tk. cukor, kevés ecet.

A salátát megmossuk, kisebb darabokra tépkedjük. Az étolajat a leveses fazékban felforrósítjuk, és megpirítunk benne két evőkanálnyi lisztet, rányomjuk a fokhagymát. Apránként felöntjük egy liter vízzel. Felforraljuk, majd sóval és cukorral ízesítjük. A lecsepegtetett salátát ezután keverjük bele. Fél óráig főzzük a levest. A maradék lisztet kevés vízzel csomómentesre keverjük, és felengedjük tejjel, amit folyamatos kevergetés mellett – ezzel sűrítve azt – a levesbe csorgatunk. A forró léből kivesszünk egy kisebb bögrényit, és ebbe öntünk ízlés szerint ecetet, mert ha közvetlenül tesszük bele, összekaphatja a levest. Amikor jól elvegyítettük, az egészet a levesbe öntjük és összeforraljuk.

Töltött karalábé

Hozzávalók:
8 db vajkaralábé,
60 dkg darált pulykahús,
3 ek. rizs, 1 tojás, 5 dkg vaj,
2 ek. liszt, 2 dl tej,
só, őrölt bors,
1 csokor petrezselyem.

A darálthúst jól összedolgozzuk a rizzsel, tojással, fél teáskanál sóval, őrölt borssal. A karalábét meghámozzuk, tetejét ujjnyi vastagon levágjuk, kikaparjuk a belsejét. Megtöltjük darálthússal. Ha marad még, gombócokat formázunk a masszából. Egy szélesebb lábosba ültetjük a karalábékat, mellészórjuk a kikapart részt és a felkockázott tetejét. Forró vízzel felöntjük, sózzuk, és felforrás után a húsgombócokat is beletesszük. Fedő alatt lassan rotyogtatva puhára főzzük. Egy másik lábosban megforrósítjuk a vajat, rászórjuk a lisztet, kissé lepírítjuk az apróra vagdalt petrezselyemmel is. Hideg tejjel felöntjük, simára keverjük, és a karalábé főzőlevéből hozzámelve, fokozatosan besűrítjük. Tejfőllel, joghurttal, friss petrezselyemmel megszórva tálaljuk.

Medvehagymapesztós tészta

Hozzávalók – a pesztóhoz:
2 csokor medvehagyma,
2 dl olívaolaj, 5 dkg dió,
5 dkg parmezán sajt, só, bors.
A tésztához:
50 dkg olasz durum tészta,
só, 5 dkg parmezán sajt.

A diót száraz serpenyőben enyhén megpirítjuk. Vigyázzunk, nehogy megégjen! A medvehagymát megmossuk, megszáritjuk, majd durvára vágjuk. Egy késes aprítógépbe tesszük a medvehagymát, a diót és a reszelt parmezánt. Elkezdjük darálni, közben fokozatosan adagoljuk hozzá az olívaolajat, amíg krémes, kenhető állagú lesz. (Hagyományosan kőmozsárban zúzzuk össze.) Ízlés szerint sózzuk, borsozzuk, de csak óvatosan, mert a parmezán is sós. Adhatunk hozzá egy kevés citromlevet is. Lezárt üvegben, a tetejét olívaolajjal lezárva, a hűtőben kb. 1 hétig eltartható. A tésztát bő, sós vízben éppen haraphatóra főzzük.

Közben a medvehagymapesztót egy nagy tálba kanalazzuk. A tészta főzővizéből még a leszűrés előtt félreteszünk kb. két-három evőkanálnyit. Ez segít majd a szószot krémesebbé tenni. A leszűrt, forró tésztát rögtön átesszük a pesztóhoz. Hozzáadjuk a félretett főzővizet is, és az egészet gyorsan, alaposan összeforgatjuk. Azonnal tálaljuk reszelt parmezánnal megszórva.

Sajtos rakott cukkini

A cukkinit megmossuk, majd ferdén ujjnyi, félujjnyi szeletekre vágjuk. Felét egy olajjal kikent tűzálló tálba terítjük, sózzuk, borsozzuk. A két-féle sajtot lereszeljük, összekeverjük, és felét a cukkinira szórjuk. Rá-terítjük a maradék cukkinit, sózzuk, borsozzuk. A tejfölt elkeverjük a tojással, a cukkinire öntjük, és megszórjuk a maradék sajttal. A tetejére morzsoljuk a vaját. Forró sütőben addig sütjük, míg a sajt megolvad, de még aranybarna marad.

Hozzávalók:

1 kg cukkini, 1 ek. olaj,
10 dkg edami sajt, 5 dkg füstölt sajt,
5 dkg vaj,
2 dl tejföl,
1 tojás,
só, őrölt bors.

Sóskaszósz

A szárától megtisztított, megmosott sóskalevelet kevés forrásban levő vízbe dobjuk. Miután összeesett, szűrőkanállal átemeljük egy másik lábosba forró olajra. Folyamatosan kevergetve meghintjük liszttel, felöntjük tejjel. Amikor sűrűsödni kezd, még a főzőlevéből is öntünk hozzá, és tovább sűrítjük. Sózzuk és cukrozzuk. Ha szükségesnek érezzük, turmixbottal keverjük krémesebbé. Főtt burgonyához, sült húsokhoz tálaljuk.

Hozzávalók:

50 dkg sóskalevél,
2 dl tej,
1 dl olaj,
2 ek. liszt,
só, cukor.

Csalánfőzelék

A csalánleveleket kesztyűben ollóval vágjuk le a szárról, és megmossuk. Forró, sós vízbe dobjuk, fedő alatt tíz percig főzzük. Egy másik lábosban paprikás rántást készítünk, szűrőkanállal kiemeljük a levéből a csalánt, a rántásra dobjuk, rányomjuk a fokhagymát és kavargatjuk. A kissé kihűlt főzőlevével felengedjük. A tejfölben elkeverjük a tojást, ezzel habarjuk be a csalánfőzeléket. Ízlés szerint sózzuk, szerecsendióval ízesítjük. Hagyományosan tükörtojás a feltét hozzá.

Hozzávalók:

1 nagy kupac zsenge csalánlevél,
2 dl tejföl, 1 tojás,
2 gerezd fokhagyma, 1 dl olaj,
1 k. liszt, 1 tk. őrölt pirospaprika,
só, reszelt szerecsendió.

Paradicsomsaláta porcsinnal

A paradicsomot megmossuk, felkarikázzuk. A hagymát karikára vágva a paradicsomra terítjük. A porcsinról lecsipkedjük a zöld leveleket, ezt is a paradicsomra szórjuk. Sózzuk, borsozzuk, és a cukorral is megszórjuk. Műanyag fóliával letakarva egy órára a hűtőbe rakjuk. Fogyasztás előtt jól átkeverjük.

Hozzávalók:

50 dkg paradicsom,
1 kis fej vöröshagyma,
8-10 dkg kövér porcsin,
1 tk. cukor, só, őrölt bors.

Epres, kecskesajtos pitypangsaláta

A pitypanglevelet áztassuk egy órára vízbe. Töröljük szárazra, rendezzük tálra, terítsük rá a vékonyan felszeletelt epret, kockázzuk rá a sajtot. A hagymát karikázzuk rá, locsoljuk meg balzsamecettel, mézzel, végül sózzuk és hintsük meg kevés chilipehellyel.

Hozzávalók:

2 marék zsenge pitypanglevél,
20 dkg eper, 10 dkg kecskesajt,
1 kis fej lilahagyma, só, chilipehely
1-1 ek. méz és balzsamecet.

Friss zöldfűszeres mártogatós

A zöld fűszernövényeket vagdaljuk apróra. Keverjük a tejfölbe a kefirrel, ízesítsük sóval, borssal és a zöldfűszerekkel. Szárzellerrel, hasábokra vágott répával kínáljuk.

Hozzávalók:

4 dl tejföl, 2 dl kefir,
2 gerezd fokhagyma, só, őrölt bors,
ízlés szerint zöldfűszerek (snidling,
kakukkfű, borsikafű, petrezselyem).

(izorзок.hu, nosalty.hu)

Inhalt „Barátság”/ „Freundschaft”

Jahrgang 33. Heft 2.

In der Aprilausgabe werden die am 15. März, am Nationalitätenfeiertag von der ungarischen Regierung ausgezeichneten Künstler und Gemeinschaften der Nationalitäten vorgestellt, die sich mit ihrer Arbeit um diese Anerkennung verdient gemacht haben. Trenčín/Trencsén (Slowakei) wurde 2026 gemeinsam mit Oulu (Finnland) zur Europäischen Kulturhauptstadt ernannt, in unserer Zeitschrift wird über das Jahresprogramm und über die Pläne der beiden Städte berichtet. Die Leser können erfahren, wann und wie der TrachtTag entstanden ist, der jedes Jahr am 24. April gefeiert wird. Wir begrüßen die in Szombathely lebende und arbeitende Judit Pável, die Tochter des slowenischen Wissenschaftlers, Dichters, Linguisten und Ethnografen Ágoston Pável, anlässlich ihres 101. Geburtstages. Anlässlich des Tages der ungarischen Dichtung werden Gedichte von zeitgenössischen slowakischen, slowenischen, deutschen, bulgarischen und Roma-Dichtern präsentiert. Im März wurde das traditionelle JELEN/LÉT Theaterfestival der Nationalitäten veranstaltet, im Rahmen dessen alle in Ungarn tätigen Theaterensembles der Nationalitäten Theaterstücke im Nationaltheater in Budapest aufgeführt haben. Vor 100 Jahren wurde der Schriftsteller mit Roma-Herkunft, Menyhért Lakatos geboren, in der Rubrik JAHRESTAGE erinnern wir uns an ihn. In der Aprilausgabe werden schließlich Frühlingssalat-Rezepte mitgeteilt. Die nächste Ausgabe der Zeitschrift BARÁTSÁG erscheint am 15. Juni.

In our April issue, we are presenting the nationality artists and communities honored by the Hungarian government on March 15, on the occasion of our national holiday, who have earned this recognition through their work. In 2026, the European Capitals of Culture are Trenčín in Slovakia and Oulu in Finland, and you can read about their programs and plans for this year in our magazine. You can find out when and how the Traditional National Costume Day, which we celebrate every year on April 24, was created. We congratulate Judit Pável, the daughter of the Slovenian scientist, poet, linguist, and diarist Ágoston Pável, who lives and works in Szombathely, on her 101st birthday. We are publishing a compilation of poems by contemporary Slovak, Slovenian, German, Roma and Bulgarian poets on the occasion of Poetry Day. The traditional minority theater festival entitled PRESENT/EXISTENCE was held in March, where all minority theater companies living in Hungary can present their performances to the general public in Budapest, at the National Theater. Menyhért Lakatos, a writer of Roma origin, was born 100 years ago, and we remember him in our ANNIVERSARY column. You can read recipes for spring salads in our April issue. BARÁTSÁG will next be published on June 15.

Contents “Barátság”/ “Friendship”

Vol. 33. No. 2

Lapzárta: 2026. március 31.

A BARÁTSÁG következő száma 2026. június 15-én jelenik meg.

Szlovák viseletes flashmob a Vigadó téren

A Népviselet Napja

Hrágyel Dóra pedagógus ötlete nyomán az „Egy nap népviseletben” című kezdeményezésből nőtte ki magát és vált nemzetközivé a Népviselet Napja, amelyhez évről évre egyre többen csatlakoznak a világ minden tájáról. 2015 óta ünnepeljük, április 24-én. Az ünnep kezdeményezőinek örömeire egyre több magánszemély és intézmény csatlakozik az eseményhez, így színesítve ezt a tavaszi napot. E nap küldetése, hogy „felhívjuk a figyelmet a népviseletek szépségére, változatosságára, közös értékeinkre”.

Ára: 300 Ft

